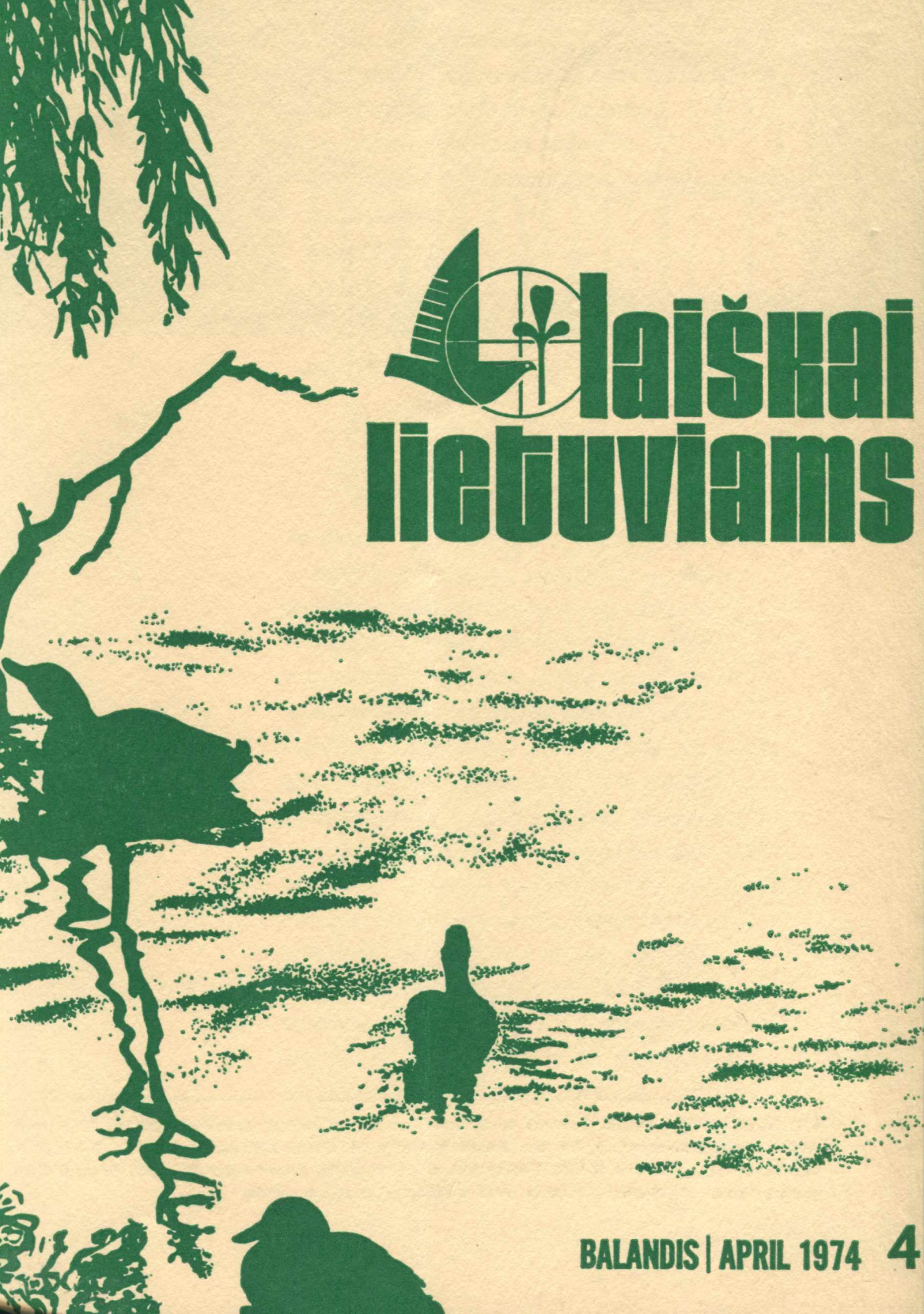

laiškas lietuviams

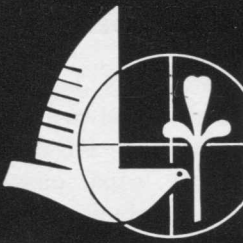

BALANDIS | APRIL 1974 4

ŽMOGAUS IR KRIKŠČIONIO DIDYBĖ (II)	110	Alfonsas Grauslys
KAS PADEDA IR KAS KENKIA IŠLIKTI...	113	Vytautas Zubas
JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE (XV)	121	Br. Krištanavičius, S.J.
GERARD MANLEY HOPKINS (EIL.)	130	P. Gaučys
AR MEILĖ GALI BŪTI EGOISTINĖ	132	A. Augustinavičiūtė
MANO GALVOSENA APIE SANTYKIUS SU LIETUVA	135	P. Kisieliū
EILĖRAŠČIAI	137	Vilija Vakarytė
TĖVYNĖJE	138	Danutė Bindokienė
KALBA	140	Juozas Vaišnys, S.J.
FILMAI	142	Juozas Prunskis

LAIŠKAI LIETUVIAMS (Letters to Lithuanians). Published monthly except July and August, when bi-monthly, by the Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Yearly subscription \$5.00, single copy 50 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois, and additional mailing office.

Religinės
ir tautinės
kultūros
žurnalas

Laiškai lietuviams

1974 / BALANDIS - APRIL / VOLUME XXV, NO. 4

SKAMBANT IR GAUDŽIANT VELYKŲ VARPAMS,
BAŽNYČIOJE GIEDAMA LINKSMAS "EXULTET".
KRISTUS KĖLĖS — KRITO BEJĖGĖ MIRTIS!
EVANGELIJA LIEPIA JO KAPE NEIEŠKOTI,
NES JIS JAU TEN, KUR AMŽINA GYVYBĖ,
KUR NĖRA NEI PABAIGOS, NEI MIRTIES,
KUR TIK GYVENIMAS IR NUOLATINĖ PRADŽIA.
IR PAVASARIO GAMTA NENORI ATSILIKTI,
IR JI PRADEDA GAUSTI PRISIKĖLIMO HIMNU.
JAU SUTRIUŠKINTAS ŽEMĖ KAUSTĖS GRUODAS,
IŠ JOS KYLA NAUJA GYVYBĖ, NAUJA AUGMENIJA,
TARTUM IR JI GIEDODAMA PERGALĖS HIMNĄ,
PASAKODAMA, KAD MIRTIS YRA LAIKINA,
KAD GREITAI JI PASIKEIČIA Į GYVYBĘ.
IR ŽMOGUS NE MIRČIAI, O GYVENIMUI SKIRTAS;
JUK JEIGU VISA GAMTA IŠ MIRTIES KELIASI,
TAI ARGI NESIKELS JOS VALDOVAS — ŽMOGUS?

ŽMOGAUS IR KRIKŠČIONIO DIDYBĖ

ALFONSAS GRAUSLYS

2. ŽMOGAUS DIDYBĖ

„Žmogus — tai Švč. Trejybės tvėrimo pažiba“.⁶ Šitaip tvirtindamas, šis rusų ortodoksų pasaulietis teologas galvoja apie tuos daugiskaitoje užrašytus Šv. Rašto (Prad. 1, 26) žodžius: „Padarykime žmogų iš mūsų paveikslą ir panašumą, kad viešpatautų... visai žemei...“ Tuo būdu, žmogus buvo sutvertas pasaulio valdovu. Naujasis Testamentas, tartum aidas, atsiliepdamas į šiuos Senojo Testamento žmogaus sutvėrimo žodžius, nustebimą reikšdamas, sako: „Kas yra žmogus, kad jį atsimeni, kas Žmogaus Sūnus, kad juo rūpiniesi? Padarei jį trumpam laikui mažesnę už angelus, didybę ir garbę jį apvainikavai, visa pajungei jo valdžiai“ (Žyd. 2, 6-7). Šis tekstas, aiškinotų tvirtinimu, yra taikomas kaip žmogui, taip ir žmogumi tapusiam Dievo Sūnui.

Nenuostabu, kad Bažnyčios Tėvai, atsiliepdami į Šv. Rašto tekstus, pagrindžiančius žmogaus didybę, iškilmingais žodžiais tą didybę vaizduoja: „Žmogus yra panašus į Dievą, nes Dievas yra panašus į žmogų“⁷; „žmogus yra Dievo žmogiškasis veidas“⁸; „tarp Dievo ir žmogaus yra didžiausia giminytė“⁹ ir t.t. Rytų krikščionių šventasis Gregorius Palamas, net prieš krikščionių tradiciją išvedžiodamas, tvirtina, kad esą žmogus yra aukštesnis už angelus, nes angelai tėra tik dvasios, skirtos žmogui tarnauti, o žmogus buvo sutvertas į būsimą, ateisiančio Dievažmogio paveikslą... (Nenuostabu, kad šis šventasis vadina žmogų „Dievo stebuklu“!). „Po Dievo, žiūrėk į kiekvieną žmogų kaip Dievą“, taip, žmogaus didybę susižavėjusi, skelbia ortodoksų liturgija. Todėl, ypač Rytų krikščionių liturgijoje, taip dažnai apsmilkomi Viešpaties, Jo Motinos ir šventųjų paveikslai; smilkomi ir tikintieji, tie „Dievo paveikslai ir panašumai“.

Besigilinant į žmogaus prigimtį, aiškėja dvasinis pradas joje, kurs, pasireikšdamas protu ir laisva valia, padaro žmogų pasaulio valdovu. Žmogus, sutvertą pasaulio medžiagą bei jos įstatymus panaudodamas, sava kūryba, palenkia gamtą šiam dvasiniam pradui paklusti.

Jau B. Pascal yra sakęs, kad „žmogus yra tik nendrė, trapiusia gamtoje, bet nendrė mąstanti“ ir „kad mąstymas sudaro žmogaus didybę“.¹⁰ Žmogaus protas — tai „Dievo išminties atspindys“.¹¹

Per savo protą artėdamas į tiesą, mokslo pagalba susekdamas gamtos dėsnius ir jų panaudojimo būdus, žmogus gali dvasiškai augti, medžiaginio gyvenimo sąlygas lengvinti bei gerinti, su ligomis kovoti, gyvenimą ilginti; bet ir šiais atvejais žmonija gali prieiti tokios „pažangos“, kuri gresia žmonijos sveikatai ir gyvybei. Ir čia žmogus turi progos savo didybę suniekindi, kai savo protą gali taip panaudoti, kad pasidaro gyvuliškesnis už gyvulį.

To negana. Šį žmogaus proto pranašumą, šią žmogaus didybę, šiandien suniekina, kaip niekada žmonijos istorijoje, tie, kurie žmogaus protavimą taip apvaržo, kad jis tegali tekėti viena įsakyta vaga. Kai už geležinės uždangos draudžiama visa kitur leidžiama literatūra, kai cenzūra ten nepraleidžia jokių teisingų žinių ar tas žinias falsifikuoja ir žmonių protus maitina melu — ar tuo būdu nestabdoma šimtų milijonų žmonių protinis išsivystymo pajėgumas, ar tai nėra menkesnio intelektualinio tipo žmonių ugdymas — žeminant visą žmoniją?! Kai kiekviena savarankiška mintis persekiojama, kai kūrybingiausi žmonės uždaromi į beprotnamius, ar tuo būdu neskriaudžiama visa žmonija?! Kur nėra laisvės protauti, ten tikros kūrybos nėra. Ten

ir talentingiausi kūrėjai tegali pasireikšti sumenkinta kūryba.

Kokia likimo ironija, kai prisimeni, kad ten kadaise jų protėviai, skelbdamiesi laisvamaniais, tyčiojosi iš Bažnyčios dėl jos draudžiamų skaityti knygų Indekso (sąrašo), o šiandien jų vaikaičiai ateistai įvedė tokį, kad ir nerašytą, knygų indeksą, prieš kurį buvęs katalikų Bažnyčios sąrašas tebuvo tik nedidelis sąrašėlis. Ir tie visi protiniai prievartavimai vyksta ten tuo laiku, kai Bažnyčia II Vatikano Suvažiavimo įtakoje savo Indeksą panaikino ir dėl šių ir panašių knygų skaitymo leido žmonėms sava sąžine apsispręsti.

* * *

Žmogaus didybės dar didesnis pagrindas — tai antroji žmogaus dvasios galia — valia, laisva valia. Jau ir filosofas yra sakęs, kad "žmogaus panašumo į Dievą pagrindas — tai ypač laisvė".¹²

Žmogaus valios laisvė pasireiškia vidiniu apsisprendimu už jo branginamą tikrą ar tariamą vertybę. Šis apsisprendimas nepasiduoda ir protestuoja prieš kiekvieną bandymą, jį išoriniai fizine ar moraline prievarta apspręsti.

N. Berdjaev savo veikaluose kalba apie tą žmogaus galimybę laisvai apsispręsti, apie tą jo didybę. Jo įsitikinimu ir tvirtinimu, "laisvės neigimas — tai žmogaus individualybės žalojimas, žmogaus dvasios gyvenimo gesinimas".¹³ "Laisvė — tai aukštesnė gėrybė, nuo jos negali atsisakyti žmogus, nenustodamas būti žmogumi",¹⁴ nes, anot jo, savo laisvu susivaldymu, savęs apvaldymu, gundančio apsisprendimo metu žmogus, laisvai pasirinkdamas dorovinį gėrį, pasisako už savo žmogišką vertybę.

Ši laisva galimybė apsispręsti už gėrį, svarbusis žmogaus didybės pagrindas, paties žmogaus ar kitų galinčių jam įsakinėti, taip pat gali būti suniekintas. Žmogus suniekina savo turimą laisvę, kai jo gyvenime ji virsta sauvaliavimu, sąmoningu nesiškaičiumu su kitų žmonių teisėmis. "Sauvaliavime žūna laisvė... Laisvė, kaip sauvaliavimas, sunaikina save, pereina į savo

priešingumą, demoralizuoja ir žudo žmogų".¹⁵ Sauvaliavimas, anot N. Berdjaevo, neišvengiamai veda į vergavimą, gesina žmogaus paveikslą. "Jei viskas žmogui leista, tai žmogaus laisvė virsta vergavimu sau"¹⁶ ir pridėsime dar — "grėsmė kitiems".

Juk ir šiandieninėse demokratinėse valstybėse žmonės labiausiai nukenčia dėl laisvės pavertimo sauvaliavimu. Tose valstybėse negalvojama ir nuo pat jaunystės neaiškinama, kad laisvei reikia bręsti, kad neišauklėtiems žmonėms laisvė — tai peilis, duotas į rankas. Neaiškinama, ypač jaunimui, kad vienu neribota laisvė virsta teroru ir vergyste kitiems, kad reikia skaitytis su kitais, nes kitaip virsime nesocialiais, nesugyvenamais ir kitų nekenčiamais. Neaiškinama, kad laisvė nėra vien teisėmis naudojimasis, bet turi ir pareigų.

Totalitarinėse valstybėse paprasčiausios, visame pasaulyje suprantamos, teisės ir laisvės yra atimtos. Partija numato viską, įsako viską, nustato žmogaus išorinį ir vidinį gyvenimą. Kodėl tenai nėra laisvės? Kodėl žmogus, ir šios žmogaus dvasios galios atžvilgiu, yra suniekintas? Kodėl tenai taip pavergtas žmogus, kad Vakarų pasaulio žmogui, to pavergimo nepatyrusiam, beveik neįmanoma paaiškinti ir įtikinti, kad taip yra ir gali būti? Tiesiog pavergimas tik todėl ir yra, kad tos policinės valstybės yra ateistinės.

Nepamirškime, kad žmogaus laisvė, taisai žmogaus dvasinės prigimties įrodymas, į tos laisvės šaltinį — Dievą rodo. Juk iš gamtos, kurioje viešpatauja jos įstatymų būtinumas, laisvės negalima kildinti. O juk ir pats "Dievo buvimas — tai žmogaus laisvių skelbimo charta. Žmogaus garbė glūdi tame, kad nebūtų pavaldiniu to, kas žemiau jo... bet, tam reikia, kad būtų kas aukščiau jo..."¹⁷ O be to, "dvasinis pradas žmoguje yra tikroji laisvė, o dvasios neigimas, išmąstytas iki galo, neišvengiamai veda į laisvės paneigimą..."¹⁸ Ten visa to vaisius — tai žmogaus pavergimas, kurį D. S. Merežkovskij šitaip charakterizavo: "Tik ten, kur laisvės be Dievo ir prieš Dievą ieškodami žmonės įkliuvo į nematytą nuo pa-

saulio pradžios vergiją... jie supras, ką reiškia Dantės žodžiai: didžiausia Dievo dovana žmonėms — tai laisvė".¹⁹ Kaip matyti iš knygos konteksto, čia autorius galvojo apie bedieviškojo komunizmo pavergtas tautas.

Žmogaus didybę taip pat skelbia ir kairieji jo dvasiniai nusiteikimai.

Žmogus — tai būtybė, kuri savo svajonėmis ir ilgesiais norėtų perviršyti save, kuri beveik niekada nėra patenkinta sava dabartimi. Iš čia ir kilo žinomas šv. Augustino posakis: "Sutvėrei mus Dieve sau, ir nerami mūsų širdis, kol neatsilsės tavyje".

Kai kas tvirtina, kad žmogaus didybę bei jo dvasinę prigimtį pagrindžia Dievo, dorybės, tiesos pažinimo ir grožio įgimti ilgesiai. Šie ilgesiai pasireiškia religija, sąžine, rodančia kelią į dorovinį gerį, mokslu ir menu. Bedievybės valdomuose kraštuose šie ilgesiai, taigi ir žmogus, yra suniekinti, nes religija ten persekiojama, Dievą atmetant, sąžinės autoritetas sugriautas, bešališko, tikrovę atitinkančio mokslo nėra, o nesavarankiškas menas tėra tik menas iš vardo.

Anot V. Solovjev'o, žmogus yra besigédintis gyvūnas. Ko jis gédisi? Kai kurių funkcijų, kurios yra bendros ir gyvuliams; jis gédisi ir moralinio blogio, nes jį padaręs slepiasi arba sugautas blogyje, pvz. meile, nejaukiai jaučiasi, raudonuoja. Jei tų dalykų žmogus gédisi, ar tai nereiškia, kad jis jaučiasi stovįs aukščiau gyvulių, kad jis skirtas aukštesniam moraliniam gėriui? Todėl filosofas E. Kant šiuo žmogaus moralinio gėrio siekimu grindžia žmogaus vertybę (Wuerde).

II Vatikano Bažnyčios Suvažiavimo raštai irgi skelbia žmogaus didybę bei vertę. Tai surandame ypač pastoralinėje konstitucijoje "Bažnyčia dabartiniame pasaulyje".

Minėtoje konstitucijoje sakoma, kad "žmogus teisingai galvoja, jog savo protu stovi virš visų daiktų pasaulio... žmogus turi į savo širdį įrašytą Dievo įstatymą, kurio laikymasis kaip tik yra asmens kilnu-

mas... žmogaus vertybė reikalauja, kad jis veiktų sąmoningai ir laisvai pasirinkdamas... žmogaus vertybė ypač plaukia iš jo pašaukimo bendrauti su Dievu... Bažnyčia tiki, kad Dievo pripažinimas jokių būdu nėra priešingas žmogaus vertybei, nes pačiame Dievuje yra šios vertybės pagrindas ir atbaigtis... visų bendruomenės institucijų pagrindas, centras ir tikslas yra ir privalo būti žmogaus asmuo... vis giliau išsąmoninama, koks vertingas yra žmogaus asmuo... Jo teisės ir pareigos yra visuotinės, neliečiamos... visi žmonės turi vis lygiau naudotis laisve... Evangelijos raugas žadino ir tebežadina žmogaus širdyje neužgniauziamą pagarbos reikalavimą savo asmens vertybei... Pagarba ir meilė taip pat turi būti reiškiami tiems, kurie visuomeniškai, politiškai ir net religiškai yra kitaip nusistatę ir kitaip elgiasi, negu mes..." (II Vatikano Susirinkimo Dokumentai, I dal. p. 179 ir toliau).

Susirinkimo pareiškimė "apie tikėjimo laisvę" sakoma, jog "toji laisvė reiškia, kad tikėjimo srityje žmogui negali daryti prievartos kitas žmogus, visuomeninė grupė ar bet kokie žmonių vyresnieji... tikėjimo srityje niekas negali būti nei verčiamas elgtis prieš savo sąžinę, nei traukdomas į sektį... turi būti išlaikytas pilnos laisvės principas, kuris reikalauja pripažinti žmogui kuo daugiausia laisvės, apribojant ją tik, kada ir kiek tai reikalinga..." (II Vatikano Susirinkimo Dokumentai, 2 dal. p. 290 ir 296).

Todėl nenuostabu, kad tikrai krikščioniškai nusiteikusieji vertino ir brangino žmogų. "Dostojevskio dorovinės pasaulėžvalgos centre pripažįstama kiekvienos žmogiškos būtybės absoliutinė reikšmė, nes, anot jo, kiekviename žmoguje reikia gerbti Dievo paveikslą ir panašumą... Dostojevskio kūryba persunkta beribe užuojauta žmogui... Niekas nebuvo taip sužeistas begalinės žmogiškos kančios: jo širdis nuolat kraujavo".²⁰

Mūsų laikais žmogaus didybę ypač pabrėžia katalikų tarpe, Charles de Foucauld dvasioje susikūrę, "mažieji broliai ir seserys". Rene Voillaume, šių brolių vyresny-

sis, štai ką rašo: "Kiekvienas žmogus, suvertas pagal Dievo paveikslą — tai truputis Absoliuto. Tad nėra tuščiai prarastas laikas, kai mažiausiai reikšmingą žmogų, kaip savo brolių, mylime tartum jis vienas būtų pasaulyje; nors jo moralinis skurdas būtų ir labai didelis, drįstu tvirtinti, kad jis yra tiek meilės vertas, kaip pats Dievas".²¹ Todėl jo mažieji broliai ir seserys, gyvendami iš savo rankų darbo, jokių aukų nereikalaudami, taip pagarbiai ir švelniai su kiekvienu vargstančiu elgiasi, visai nestatydami savo meilei ribų net ir tokiu atžvilgiu, kai toji meilė nėra sėkminga ir už kurią vargstantieji nėra dėkingi. Šitaip jie seka savo darbų įkvėpėją, kuris, kaip Sacharos atsiskyrėlis, skelbė krikščionybę be žodžių, vien tylia savo meile, į ją gausiai besikreipiantiems visokiais būdais padėdamas. Pasirengęs dieną ar naktį, kad ir nepatogiausiu metu, artimui tarnauti, jis giedria šypsena nutraukdavo savo adoraciją Švenčiausiojo akivaizdoje, žinodamas, kad

nutraukia savo meilės tarnybą Mylimajam vienu pavidalu, kad galėtų vargstančiųjų asmenyje tarnauti tam pačiam Jėzui Kristui kitu pavidalu.

6. Paul Evdokimov, L'Amour fou de Dieu. Editions du Seuil, 1973.
7. Klemensas Aleksandrietis.
8. Šv. Grigalius Nysietis.
9. Šv. Makaras.
10. Pensees, nr. 347, 346.
11. Šv. Maksimas.
12. N. Berdyaev, Mirosozeranje Dostojevskavo.
- 13, 14. Filosofija svobodnavo ducha.
- 15, 16. N. Berdyaev, Mirosozeranje Dostojevskavo.
- 17, 18. N. Berdyaev, Carstvo ducha i carstvo kesaria.
19. Žizn Dante, Editions Petropolis—Bruxelles, 1939.
20. N. Berdyaev, Mirosozeranje Dostojevskavo.
21. Au coeur de Masses. Les Editions du Cerf, Paris.

KAS PADEDA IR KAS KENKIA IŠLIKTI LIETUVIŠKAJAI IŠEIVIJAI?

("Laiškų Lietuviams" konkurse II-ąją premiją laimėjęs rašinys)

VYTAUTAS ZUBAS

Kalbėti tik apie lietuviškąją išėiviją, nepažvelgus į kitas tautines grupes emigracinėje aplinkoje, būtų netikslu. Emigracija nėra naujas reiškinys, bet nuolatinis žemės rutulio gyventojų judėjimas, siekiąs tūkstančius metų. Europoj nuo didžiojo tautų kraustymosi iki antrojo pasaulinio karo pabaigos vyko savanoriški ir priverstiniai gyventojų judėjimai. Po paskutinio karo gal daugiausia nukentėjo vokiečiai kolonistai, turėję užleisti savo senas gyvenvietes Pabaltijy, Čekoslovakijoje ir Lenkijoje, o žydų šimtametės bendruomenės Europoj buvo visiškai sunaikintos. Vidurio ir Rytų Europai patekus Sovietų Sąjungos sferon, daugelis tų kraštų gyventojų atsidūrė nesavanoriškoj

emigracijoje. Taigi nė viena mūsų išėivijos karta nėra koks nors vienintelis reiškinys, ir, žvelgdami į jos išlikimą per kitų tautų pavyzdį, klausimui duosime perspektyvą ir gilumą.

KURIOS TAUTOS IŠLIEKA?

Tautines grupes emigracinėje aplinkoje šiuo metu geriausia sekti Kanadoj. Mat, tai jaunas imigrantų kraštas, per paskutiniuosius 23 metus gyventojų skaičių pakėlęs nuo 14 milijonų iki 21. Amerika, tiesa, priėmė didžiausią imigrantų skaičių, bet jų tautinio charakterio neišlaikė. Amerika įvykdė "tautų suvirinimą" dėl to, kad imigracija vyko tuo laiku, kai tautinis susi-

“Laiškų Lietuviams” konkurso premijų įteikimo iškilmėse kalba dr. Leonas Kriaučeliūnas. Stovi: mecenatai Stefanija Rudokienė ir Vincas Kuliešius, laureatas Vacys Kuprys ir programos vedėja Marija Eivaitė (D. Vakarės nuotr.).

pratimas dar buvo silpnas. Kanadoj imigracinė politika turi prisitaikinti laiko reikalavimams ir valstybė bando sukurti tautinės mozaikos kraštą. Žinoma, tai daroma ne kokiais aukštais humanistiniais idealais vadovaujantis, bet verčiant būtinybei, kurią iššaukia anglosaksų ir prancūzų tautinių grupių varžytinės. Tokių varžytinių nebuvo anglosaksiškoj Amerikoje ir dabar nėra Australijoje, kuri taip pat priima nemažai imigrantų, bet jų tautinio charakterio išlaikymu nesirūpina.

“The 1970 World Almanac” duomenimis, Kanadoj 1960 metais, be anglosaksų ir prancūzų kilmės žmonių, gyveno: vokiečių — 1,049,000, ukrainiečių — 473,000, italų — 450,000, olandų — 430,000, skandinavų — 386,000, lenkų 323,000, žydų — 173,000, vengrų — 126,000, rusų — 119.000. Kurios iš šių tautybių geriausiai žinomos Kanadoje? Pirmoj vietoj, be abejo, yra žydai, toliau paeiliui italai, ukrainiečiai, lenkai, vengrai.

Mažiausiai girdim apie olandus, skandinavus, vokiečius ir rusus, nors šių tautų kilmės kanadiečių yra daugiau kaip 10% visų krašto gyventojų. Atrodo, kad išskyrus rusų atvejį, Vakarų Europos tautos silpniausiai išsilaiko emigracinėse sąlygose, o tolstant per Europą į rytus, tautinis atsparumas stiprėja. Kažin ar rasi keletą kartų Amerikos kontinente išgyvenusį kinietį, nekalbantį savo kalba? Tas pats ir su indais, kurie nė savo papročių neatsisako: į sari įsisupusias indas matysi ne tik Indijoje, bet Afrikoje, Amerikoje, Gibraltare ir bet kurioje buvusioje britų kolonijoje, kur tik jie buvo įkurdinti kaip darbininkai.

Tiesa, savo laiku ir vokiečiai išsilaikė emigracijoje, pvz. Volgos vokiečiai Rusijoje, Sudėtų vokiečiai Čekoslovakijoje, Pabaltijo vokiečiai Latvijoje ir Estijoje. Jie išliko dėl to, kad jautėsi pranašesni už vietinius gyventojus. Tai tipiška visiems kolonistams. O patekę į tautybių katilą Amerikoje ar Kana-

doj, tos išdidžios tautos, atstovai greit iš-
tirpo. Tai rodo, kad, norint išlikt svetimoj
aplinkoj, reikia kažko daugiau, kaip įsivaiz-
duoto pranašumo ir pasipūtimo.

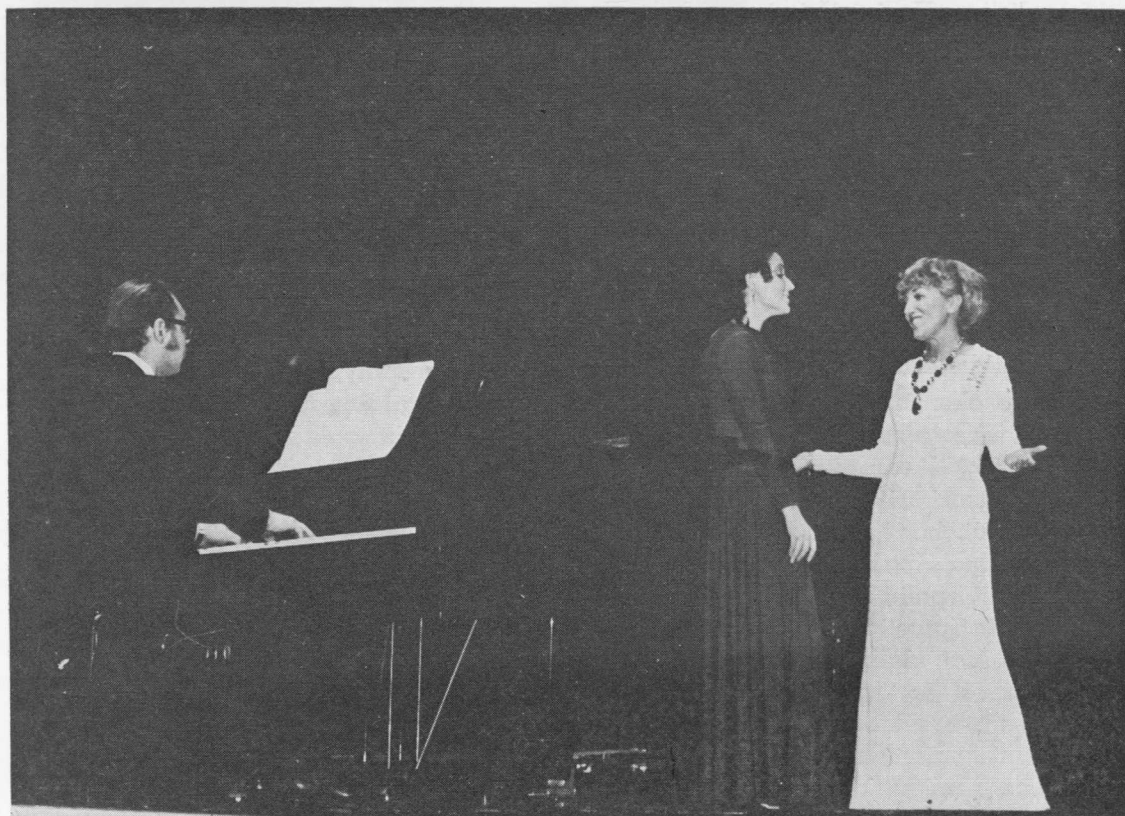
IŠLIKIMO SALYGOS

Trys pagrindiniai tautinio atsparumo
ramsčiai yra tradicijos, savita kultūra ir
tautos charakteris. Nesiimsiu šitų teigimų
įrodinėti mokslinėm teorijom, nes tam ne-
turiu nė kvalifikacijų. Visi šio straipsnio
samprotavimai yra stebėtojo akies nuotrau-
kos, padarytos gyvenant Europoj, Amerikoj
ir primityvioj spalvotųjų bendruomenėj.

Tradicijos išsišaknija senose tautose, ku-
rių istorija siekia ne šimtmečius, bet tūk-
stančius metų. Iš tokių senų tautų mums ge-
riausiai žinomi žydai, kiniečiai ir indai. Tai
tautos, kurių tradicijos, kultūra ir charakte-
ris formavosi tūkstančius metų ir paliko žy-

mę, kuri šiandien padeda jiems ne tik išsi-
laikyti, bet daro įtakos net jaunai, agresy-
viai ir dominuojančiai šių dienų europinei-
krikščioniškai kultūrai. Iki šiol daugiausia
"sueuropėjo" žydai, šimtmečius gyvendami
šios kultūros įtakoj. Galim kalbėti apie sa-
vitą kinų ar indų meną ar architektūrą, bet
žydų architektūros nėra, o gal ir nebuvo.
Indai ir kinai dėl geografinių nuotolių eu-
ropinės įtakos išvengė iki pat paskutinių
laikų. Papročiai, kultūra ir tautos charakte-
ris išliko stiprus ir savitas.

Su senom šių tautų tradicijom susidūru-
si, net Katalikų Bažnyčia yra priversta pa-
daryti nuolaidų, tiesa, ne dogminių, bet ap-
eiginių. Spalių mėnesio pabaigoj būna Di-
wali šventė, skirta šviesos deivei Lakšmi.
Vakare išsižiebia tūkstančiai žvakių indų
namuose ir kiemuose, krikščioniui primin-
damos pažįstamas Kalėdines eglutes. Indai

Gina Čapkauskienė, Nerija Linkevičiūtė ir akompaniatorius Alvydas Vasaitis (D. Vakarės nuotr.).

katalikai Diwali šventę skiria Kristui, kaip Dieviškajai Šviesai, atnašaudami Diwali Missa Puja, kuriose ugnis vaidina didelę rolę. Aplamai indų Missa Puja (pudža) — Mišių Auka — pirmą kartą dalyvaujančiam europiečiui katalikui daro stiprų išpūdį, kai atviros liepsnos besaikis naudojimas padvelkia ugnies garbinimu.

Jei sena kultūra sugeba padaryti įtakos moderniai ir giliai dogminei religijai, tai pasaulietiškos ideologijos palinksta dar labiau. Pavyzdžiui gali būti europinis-rusiškas ir Azijos kinietiškas komunizmas. Marksistas Mao išliko ištikimas kinų tradicijai net po visokių "kultūrinių revoliucijų". Ar jis tai gera valia padarė, ar suprasdamas, kad kitaip iš kinų nieko nelaimės, tai nesvarbu. Svarbu, kad Kinijoje komunistų revoliucija pareikalavo žymiai mažiau kraujo negu Rusijoje, ir šitas faktas liudija jo ir kinų tradicijos naudai.

Savita kultūra, be abejo, yra svarbiau kaip tradicijos. Naujai išsilaisvinę kolonijų gyventojai taip pat turi savo tradicijas ir spalvingus papročius, bet neturi išvystę savos kultūros. Jie imlūs viskam, ką tik baltasis atnešė ir pasiūlė kultūrinę ar religinę srity. Graudu stebėti tamsiaodę seselę vienuolę ir būrį tokių pat tamsiaodžių vaikų, kalbant poteries užrašų bažnyčioje nelabai gera anglų kalba. Prisimeni, kad savo laikų Dievulis nė lietuviškai nesuprato, ir jauti, kad krikščioniškos misijos daug prisidėjo kolonialinės valdžios įsitvirtinimui.

Individo charakteris tautiniam išlikimui turi ne mažesnės reikšmės kaip ir tradicijos. Amerikoje žinom, kaip didžiųjų žydų švenčių metu įstaigos ištuštėja. Švenčia bendradarbiai, kurių net neįtarė karštais Mozės tikėjimo išpažinėjais. Dirbdamas su musulmonais, spalių mėnesį pastebėsi, kad jie nebeigeria įprastinės rytmečio ir popiečio kavos. Mat, dabar Ramadhan (Ramazan) mėnuo, ir jie tarp saulėtekio ir saulėlydžio ne tik nevalgo, bet ir gurkšnio vandens burnon paimti negali. Ir taip per 28 dienas, ne mažiau kaip 14 valandų per parą karštam klimato be lašo vandens. Atlieka jie tai be jokio afišavimosi ar dejonų,

savanoriškai pradėdami pasninkauti 6 ar 8 metų vaikais būdami. Tiek indų, tiek musulmonų tikėjimo išpažinėjai taip tvirtai laikosi savųjų nuostatų, kad net bendrų diplomatinį pobūvių metu jiems patiekiamas atskiras meniu.

LIETUVIŲ PADĖTIS

Po šitokios apžvalgos nesunku suprasti, kad mes, lietuviai, nieko panašaus neturim ir negalim lygintis su senom tautom. Jeigu ir turėjom kokias tradicijas, tai paskubom jų atsikratėm "progreso" vardan. Krikščionybė atėjo per lenkus misijonierius, didelei tautos daliai atnešdama nutautimą. Negalim pasigirti nė charakterio tvirtumu, nes kaimynus laikom pranašesniais dažnai vien dėl to, kad jie gausesni. Bandom teisingai "lietuvišku kuklumu", kuris iš tikrųjų yra tik išsiskiręs menkavertiškumo pajautimas.

Tačiau lietuviai čia nėra kokia nors išimtis, nes panašios ydos tipingos visiems europiečiams. Pasisavinę krikščionybę iš Rytų, nors ten Kristaus mokslas buvo atmetas, persiėmė viena bendra kultūra. Juk nėra savitos prancūzų ar vokiečių architektūros, bet kalbam apie gotiką ar renesansą viename ar antrame krašte. Tik kalbiniai ir teritoriniai skirtumai iki šiol išlaikę atskiras tautas Europoje, bet ar tos pačios sąlygos galios ir ateityje? Ką žin ar ne teisingai spalvotieji visus baltuosius, nežiūrint kokios tautybės ir iš kokio kontinento jie bebūtų, vadina bendru "europiečio" vardu? Net maišyto kraujo savo broliams suteikė "dalinio europiečio" (part European) vardą.

19 šimtmečio Europoje prasidėjęs tautinis atgimimas 20-tam šimtmečio išlaisvino primityvias kolonijas. Tarptautinės organizacijos šias naujas valstybes greitai įtraukė į bendrą pasaulio tėkmę. Pasaulio sostinėse spalvoti diplomatai ir jų tautinė apranga pasidarė kasdienis reiškinys. Oriniam susisiekimui ištobulėjus ir bendros ekonominės gerovės dėka, išplito turizmas, ir baltasis žmogus pasiekia tolimiausius pasaulio kampus. Pokario metu ultraliberalų "pasau-

Nerija Linkevičiūtė ir Gina Čapkauskienė, atlikusios meninę programą "Laiškų Lietuviams" premiju įteikimo iškilnėse. (A. Grigaičio nuotr.)

lio piliečio" idealas iš dalies tapo realybe: išskyrus komunistinius kraštus, be vizos šiandien galima apkelti beveik visą pasaulį, nors valstybių sienos ir neišnyko. Prasidėjo iki šiol negirdėto masto idėjų apsikeitimas.

Kartu įvyko ir kitas stebuklas, tikriausiai šito apsikeitimo įtakoj: išsiplėtus tarp-tautiniam bendravimui, atgijo tautiniai jausmai net tokiam "katilė" kaip Amerika. Tai matom mes savo jauniausioj karto, tai mato Amerikos politinės partijos, praeituose rinkimuose pirmą kartą atkreipusios atitinkamą dėmesį etninėms grupėms. Identiteto ieško negrai ir indėnai. Ir ne tik Amerikoje.

Tautinio identiteto ieško velšai ir škotai Anglijoje, bretonai Prancūzijoje, įvairios tautos ir tautelės Sovietų Sąjungoje. Tad jei iki šiol lietuvių išeivijos išlikimas atrodė beviltiškos pastangos, tai naujų nuotaikų poveikyje tos galimybės pasidaro žymiai realesnės.

IŠEIVIJOS ORGANIZACIJA

Išeiviams išlikti svetimaj aplinkoj padeda organizacija, kultūrinis brandumas, pasitikėjimas savo ir savo grupės sugebėjimais. Tai analogiška trims tautinio atsparumo ramsčiams, minėtiems anksčiau, tik ten vietoj organizacijos turėjom tradicijas.

Šios abi sąlygos, rodos, įtaigoja ir papildo viena kitą, tad nesuklysim, jas palyginę.

Kiekviena organizacija, pradedant nuo mažos parapijinės draugijos, baigiant susibūrimu, sujungiančiu viso pasaulio lietuvių — neišskiriant nė gyvenančių vienu ar kitu būdvardžiu padabintoj Lietuvoj — yra pozityvus veiksnys išeivijos išlikimui. Taip pat svarbu, kad visos amžiaus grupės, pradedant vaikais ir jaunimu, baigiant pensininkais, būtų sujungtos. Kiekviena organizacija suburia žmones, turinčius tuos pačius interesus ar siekiančius tų pačių tikslų, ir dėl to savaime tarp vienminčių atsiranda glaudesnis ryšys. Ar tai būtų pamaldžių moterų draugija, ar žūklautojų bei grybautojų klubas, ar lietuviška rock and roll — net ne būtina tautinių šokių — grupė: visos yra naudingos tol, kol nepradedą politikuoti ir įnešti išeivių tarpan trintį. Tik darniame tautinės grupės žmonių sambūryje individas gali ne tik išlikti, bet ir augti lietuviškoj kultūroj ir tradicijoj. Tai labai svarbios sąlygos išlikimui.

Ideologines organizacijas ir politines partijas tenka kitaip vertinti dėl dviejų priežasčių. Pirmą, jos stato savo specifinius tikslus pirmoj eilėj, nustumdamos lietuviškuosius reikalus į antrą vietą ir iš skaudžios patirties žinom, kiek jos iki šiol įnešė trinties į išeivijos gyvenimą. Antra, jau net paskutiniai pokario imigrantai išgyveno daugiau kaip ketvirtį šimtmečio anglosaksų kraštuose, kur išimtinai vyrauja dviejų partijų sistema, ir turėjom laiko pastebėti tos sistemos pranašumą. Tačiau nieko neišmokom ir, gyvendami Amerikoje, elgiamės kaip kokios bananų respublikos piliečiai, garbindami archaiškas 19 šimtmečio ideologijas. Tai anachronizmas, apie kurį teks dar kalbėti kaip apie vieną iš pagrindinių kenkėjų išeivijos išlikimui. Lietuvių išeivijoje nestinga pozityvių organizacijų, ir tikrai galėtume išsiversti be pasenusių politinių partijų, o politikuoti linę būtina turėtų įsijungti į vieną ar kitą gyvenamo krašto pagrindinę partiją ir nemaišyti partijos reikalų su tautiniais reikalais. Tokte gyvenamo krašto politinių partijų lietuviški padaliniai

būtų jau teigiamas reiškinys išeivijos išsilaikymui, nes tik "savi per savus" geriausiai gali prieiti, kur reikia ir kai reikia. Pasakoja, kad kiekviena didelė kompanija turi bent tris viceprezidentus: protestantą, kataliką ir masoną, kurie kompanijos reikalams atstovauja kiekvienas savojoje aplinkoj.

KULTŪRA IR IŠEIVIJA

Neturėdami griežtai savitos kultūros, kultūrinio brandumo turime siekti bendrojo europinėje plotmėje. Tenka džiaugtis, kad išeivija niekada neturėjo tokio aukšto procento išsilavinusių žmonių, kaip dabar. Dar svarbiau, kad didelė dalis jaunesnės kartos inteligentų išliko aktyvūs ir jautrūs lietuviškiems reikalams, ir jų įnašas išeivijos išlikimui yra svarbus dėl keleto priežasčių. Pirmiausia, per juos mūsų reikalai pasiekia svetimtaučius atitinkamai aukštu intelektualiniu lygiu. Antra, tokie prasišovę asmenys ne tik patys įsigyja pasitikėjimą savim, bet savo pavyzdžiu ir kitiems padeda atsikratyti menkavertiškumo jausmo.

Nors neturim savitos kultūros, bet lietuvių tautodailė neabejotinai glūdi nemažose atsargose originalių elementų, kurie gali būti efektyviai panaudoti mene ir dekoracijoj. Turim pirmaeilių dailininkų ir skulptorių, kurie tuos elementus sėkmingai panaudojo ir įamžino tokiose statybose, kaip lietuvių koplyčios Vašingtono katedroje ir šv. Petro bazilikoj Romoje. Neteko matyti Romos koplyčios, bet Vašingtone lietuvių koplyčia žėri kaip deimantukas meniškai ir architektūriškai nelabai imponuojančioj katedroj ir išsiskiria iš kitų tautybių koplyčių be stipresnės konkurencijos. Turim daugiau lietuviškai išdabintų pastatų Amerikoje ir Kanadoje, bet tai išimtinai parapijiniai, platesnei visuomenei nežinomi pastatai. O Romos ir Vašingtono koplyčios ne tik šiaudien pasiekia savųjų ir svetimųjų plačiausias mases, bet tolimosioms mūsų kartoms bus lietuviškai vertingas palikimas, ne mažesnis už Encyclopedia Lituanica.

Įdomu, kad tautiniai meno elementai sėkmingai panaudojami net nelietuviškoj

modernioj aplinkoj. Dail. Adolfas Valeška "Akiračių" 7 (51) numerį pasakoja, kaip jo studija perdekoravo šv. Filomenos bažnyčią Čikagoje, panaudodama dievukus ir kitus grynai lietuviškus elementus. Naujas išpuošimas padaręs tokį įspūdį, kad bažnyčia buvo įtraukta į pavyzdinio meno ir architektūros paminklų sąrašą ir rekomenduojama pamatyti turistams. Dailininkas pasisiekimą skiria primityvaus lietuvių meno pradams ir savo svarstymus užbaigia: "Štai čia ir yra mūsų tautiškumo (ir pasisiekimo) esmė". Reikia priminti, kad šv. Filomenos bažnyčia priklauso vokiečių kilmės amerikiečiams. Tai reikšmingas faktas, kai prisimenama mūsų populiarų įsitikinimą vokiečių pranašumu.

PASITIKĖJIMAS

Individo pasitikėjimas savimi ir savo tautos brandumu iš pažiūros gal nereikšmingas, bet iš tikrųjų išeivijos išlikimui yra ne mažesnės svarbos reiškinys, kaip pirmieji du. Pasitikėjimas savo jėgom ir sugebėjimais atsiranda tik per kietą rungtyniavimą. Emigracijoje, kaip niekur kitur, individas ir tauta pastatomi kietam savarakiškumo bandymui. Atsidūręs svetimoj aplinkoj, toli nuo artimųjų, emigrantas yra priverstas pasikliauti tik savom jėgom. Žvelgdami į mūsų emigraciją nuo senų iki pat paskutinių laikų galim pasidžiaugti, kad jau pirmieji Pensilvanijos ir Škotijos anglikasčiai parodė organizacinių sugebėjimų, reikėsi jiems prieinamu būdu ir kultūrinėje srityje, sugebėjo ir darbovietėj rungtyniauti su kitų tautų bendro likimo draugais. Savoj nekomplikuotoj aplinkoj jie turėjo užtektinai pasitikėjimo savim ir iš tikrųjų matom, kad net ketvirtoj kartoj tie mūsų tautiečiai yra išlikę. Netenka abejoti, kad jų pėdsakai šiandien būtų daug stipriau išlikę, jei kultūriškai ir tradiciškai stipresni jie patys būtų buvę.

Šiandien padėtis yra pasikeitus. Kultūrinėj srity reikalai žymiai pagerėjo su pokario emigrantais, kai atvyko didelis skaičius profesionalų, kurie sugebėjo ne tik įsikabinti svetimoj aplinkoj, bet įsigijo pripa-

žinimą ir svetimtaučių tarpe. Ateivius greitai pasekė ypač didelis skaičius jau išeivijoje brendusių ir išsimokslinusių žmonių. Lietuvių emigracija tik dabar pralaužė juodadarbių emigrantus supusias užtvaras. Šiandien turim šimtus profesionalų, universitetų dėstytojų, verslininkų ir atsakingų tarnautojų. Tai galėjo pasiekti žmonės, nusikratę nelemto "lietuviško kuklumo", ir augančiai kartai jie yra pavyzdys, kad išeivijoje būti lietuviu ne tik nekenkia, bet gal ir naudinga. Kuo anksčiau tai sugebėsime savo jauniems perduoti, tuo daugiau lietuvių išeivijoje išliks.

IŠEIVIJOS LAIKINUMAS

Daug žalos išeivijos išlikimui padarė galvojimas, kad anksčiau ar vėliau grįšim į Lietuvą. Šitas nusistatymas lydėjo jau pirmuosius emigrantus, ieškančius geresnio uždarbio Anglijos ir Amerikos kasyklose. Laikinumo idėją dar labiau sustiprino pokario emigrantai, palikę gimtinę ne tolimų kraštų viliojami, bet šalindamiesi nuo okupacijos ir nepriimtino režimo. Tai nebuvo koks nors naujas reiškinys, nes ne kartą žmonės bėgo nuo karo veiksmų ar režimų. Padėtis paprastai nusistovėdavo, ir bėgliai grįždavo atgal. Tad paskutinio karo bėglių galvosena pradžioj buvo visiškai racionali.

Tačiau pasauliniai įvykiai susidėstė kitaip. Iš kilo naujos jėgos, kurios padalino ne tik Europą, bet ir visą žemės rutulį į dvi priešiškas stovyklas. Po ketvirčio šimtmečio, kai pokario bėglių eilės jau išretėjo, padėtis rodo nusistovėjimo žymes. Šiandien jau retas bedrįsta svajoti apie sugrįžimą, bet elgiamės taip, lyg būtų atėjęs momentas tautos išsilaisvinimui, ir išeivija privalo tam padėti, lyg tai būtų vienintelis jos tikslas svetimam krašte gyvenant.

Kad tas kelias neveda į ilgesnį išeivijos išlikimą, neretai nusiskundžia rašto ir meno žmonės. Jau minėtas dail. A. Valeška tam pačiam "Akiračių" numerį šitaip svarsto:

"...Mūsų meno kapitalas, atsidūręs išeivijoje, lietuviybės kėlimo ar lietuviškos kultūros ugdymo prasme niekada nebuvo kaip reikiant panaudotas ir dabar nėra pa-

naudojamas. Mūsų didžiųjų visuomeninių organizacijų vadovybės niekada nepasižymėjo inteligencija. Kultūrinį gyvenimą tvarko pseudointeligentai, kurie tariasi žiną viską ir visose srityse. Pavyzdžiui, į mane, kaip į Lietuvių Dailės Instituto pirmininką, per dvidešimt metų organizuotos visuomenės atstovai kreipėsi tik vieną kartą. Dar Vokietijoje iškilo klausimas suorganizuoti lietuvių dailininkų darbų reprezentacinę kolekciją, kuri galėtų populiarinti Lietuvą ir atstovauti jos dalei. Buvo kreiptasi į VLIK'ą. Niekas neišėjo, nors tuometinis VLIK'o pirmininkas J. Brazaitis tam pritarė..."

Pasakyta atvirai, gal net grubiai, tačiau kas drįstų mesti akmenį į tų žodžių autorių? Politinis momentas pokario išeivijoje užgožė kultūrinį, ir išlikimui yra kenksmingas dėl keletos priežasčių. Svarbiausia, toks nusistatymas reikalauja išlaikyti politinių partijų tęstinumą, kuris jau net nepriklausomoje Lietuvoje daugiau kaip dešimt metų negaliojo, nes daugumo tų partijų veikimas buvo uždraustas. Jau palietėm partijų kurijozą anksčiau ir plačiau, prie to grįžti nebetenka. Jų žala išeivijai labai akivaizdi. Nė Maskva, nė Vilnius išeivijos nesuskaldys be partijų iš Čikagos ir Niujorko pagalbos.

Čia pat reikia pabrėžti, kad, atsisakydami partijų, jokių būdu neatsisakysim nuo pastangų Lietuvos laisvinimo reikalui. Jau ir dabar visuomeninės organizacijos tą darbą sėkmingiau atlieka negu partinės gal vien dėl to, kad turi gyvą užnugarį.

SPAUDA IR POLITIKA

Per partijas politinis momentas užvaldė spaudą, pirmoj eilėj plačiai skaitomus dienraščius ir savaitraščius. Turim jų pilną skalę iš kairės ir iš dešinės. Per juos partijos skaldo išeiviją, sėja nesantaiką ir platina nekritiškas žinias iš lietuvių ir pasaulinio gyvenimo. Didžiausia žala daroma tiems, kurie visą savo žinojimą semiasi iš šitų laikraščių vien dėl to, kad svetimos kalbos nemoka. Jaunesnė karta, nepakeldama tokios rašliavos, nusišuka nuo lietuviškos spaudos ir neretai nuo lietuviybės. Skaudu, kad spauda, kurios paskirtis šviesti, tapo

tamsinimo įrankiu, ir išeivijos išlikimo galimybės tik pagerėtų, jei tokios spaudos kiekis sumažėtų.

Kita populiariosios spaudos blogybė yra menkavertiškumo jausmo palaikymas nuolatinėm aimanom dėl tautą ištikusios nelaimės. Sakoma, kad "juokis ir pasaulis juoksis su tavim, verk ir verksi vienas". Ašarų niekas nemėgsta ir stengiasi išvengti, paprasčiausiai nusišukdamas nuo nemalonius reikalo, šiuo atveju nuo ašarojančios lietuviybės. Per ištisus puslapius verkšlenam, skundžiamės, aiškinam ar aiškinamės ir tik juokų skyrely bandom šypsotis iš dažniausiai negudrių politinių anekdotų. Skaitom nelinksmus praeities atsiminimus, o ar nebūtų naudingiau žinoti apie tautiečių dabartį ir pasiekimus gyvenamam krašte? Ar nebūtų geriau turėti lietuvišką "Who is Who" šiandien, vietoj to, kas kur kada buvo? Kai kurių mūsų laikraščių nuolat prie Lietuvos vardo pridedami įvairūs epitetai padvelkia sovietinės spaudos praktika, kur ištarti net Lietuvos vardą be pridedlio "tarybinė" savimi nepasitikintys žurnalistai ir redaktoriai neišdrįsta.

Anaiptol ne visa spauda žlugdo išeiviją. Turim daug gerų, kultūrinių ir gražių žurnalų, kurių lietuviams daug kas pavydi ir kurių įnašas išlikimui yra neįkainojamas. Nelaimė, kad šituos leidinius skaito palyginti mažas išeivių skaičius ir jie negali paveikti masių viena ar kita linkme. Masės pasiekia tik anksčiau minėti laikraščiai, kurie stokoja ne tik šviesesnių bendradarbių, bet net redaktorių kartais ieško raštinę už pensininkų tarpe.

PABAIGAI

Šio rašinio tikslas nebuvo nustatyti griežtą ir neklaidingą diagnozę išeivijos būti ar nebūti klausimu, dėl to tik trumpai palietėm keletą pagrindinių teigiamų ir neigiamų reiškinių. Iš šitos bazės būtų galima plėstis ir smulkintis į atskiras detales, bet tuo tarpu norėjosi pažvelgti iš užuolankų, per kitų tautų pavyzdžius ir patirtį. Pabaigti norisi jaunos užsienio lietuvaitytės studentės įspūdžiais iš Gedimino miesto:

"...Man norisi verkti. Čia, Gedimino aikštėje, tikra miesto, o gal ir visos Lietuvos širdis. Ji plaka, virpa istorija, legendomis ir tautos dvasia. Visos vaikystės pasakos atplūsta atmintin. Kaip kiti vaikai išaugo su princiais ir miegančiom gražuolėmis, su nykštukais ir raganomis, taip mes, išėvių antroji generacija, išaugome su Gediminu, Vytautu, su staugiančiu geležiniu vilku, su žyniais, vaidilom ir pagonių dievais. Taip nuostabu, taip neįtikėtina, kad dabar stoviu vietoje, kurioje jaučiu visa tai kaip gyvą realybę. Pilis tikrai egzistuoja, Vytautas palaidotas katedros rūsyje, o giliai jos pamatuose neseniai rasta pagonių šventykla..."

"...Pakeliu gabalą plytos, noriu vežtis

namo, bet jaučiu, kad nei Gedimino pilis, nei Lietuva negali būti perkelta į svetimą žemę. Aš tikrai ją atsiminimuose ir širdyje visuomet nešiosiu, ir nors negalėjau nė gabalėlio pilies atsivežti Kanadon, prie Gedimino statytų sienų griuvėsių pasiliko mano širdies ir sielos dalelė" (Rasa Mažeikaitė, "Tėviškės Žiburiai", Nr. 44/1239).

Saltakraujis išėivijos politikas gal pavadinš šituos išgyvenimus paprastais sentimentais, bet mums gera, tokias eilutes skaitant. Pirmą, jaučiam kad tėvų pastangos išauginti vaikus lietuviais buvo sėkmingos. Antra, džiugu, kad mūsų vaikai sugeba pajusti Lietuvos pulsą. Trečia, patikėkim savo jaunimu ir meskim bandymus sukurti išėivijoj pakaitalą Lietuvai.

JĖZUITAI NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

BR. KRIŠTANAVIČIUS, S.J.

XV. PRAMOGOS IR PRIEMONĖS

Apžvelgus paskutiniuosius tėvų jėzuitų statybos ir pastoracijos darbus, bus pravartu mesti žvilgsnį į kultūrinės Kauno jėzuitų gimnazijos pramogas bei mokslines priemones, kuriomis jie stengėsi išugdyti meninius mokinių gabumus ir praplėsti jų mokslinį akiratį. Nors pradžioje tos pramogos ir priemonės buvo kuklios, bet ilgainiui jos atkreipė į save plačios visuomenės dėmesį ir tapo gimnazijos atrakcija, kuria gėrėdavosi mokiniai, jų tėvai ir kauniškiai.

Kultūrinis gimnazijos darbas prasidėjo 1926 metais, kai kl. Antanas Mešlis sutelkė keliolikos mokinių grupę, paprašė jų išmokti po eilėraščių ir vasario 12 dieną suvaidino T. B. Andruškos parašytą komediją "Bolševikai Panevėžyje". Tas vaidinimas buvo pakartotas du kartus.

1928 m. gruodžio 20 dieną tėvų jėzuitų mokiniai suvaidino "Tarcizijų" ir suruošė koncertą. Tą renginį T. Kipas taip apibūdina savo dienoraštyje: "Didinga scena, vaidinimas vidutinis, koncertas menkas".¹

Žymiai geriau pasisėkė suvaidinti vokiečių rašytojo Šilerio "Plėšikus". Tam veika-

lui moksleiviai ruošėsi pusketvirto mėnesio ir suvaidino jį 1930 m. vasario 15 dieną. Rūbus jie gavo iš Valstybės Teatro ir, kaip prisipažįsta patys artistai, tai juos pakėlė net į puikybę. Salė buvusi pilnutėlė, ir mažesnieji teatro mėgėjai lipo tiesiog ant scenos. Kadangi technikinis personalas buvo neįgudęs, ir pertraukos buvo ilgokos, kai kurie maži žiūrovai turėjo progos net numigti. Vaidinimas buvo pradėtas 6 valandą vakaro ir užsitęsė iki pusės pirmos nakties. Vaidinimas taip visiems patiko, kad jis buvo pakartotas net tris kartus.²

Dar didesnį pasisėkimą turėjo kl. Juozo Belecko sukurtas "Pilotas". To veikalo rankraštį jis gavo iš T. Holzmeisterio, S.J., kuris karo metu "Pilotą" statė savo kareiviams. Bet jis buvęs be jokios centrinės minties, nesceniškas ir palaidas. Pasinaudojęs kritiškėmis p. Montvidienės pastabomis, kl. J. Beleckas jį ištaisė ir perdirbo. Veikalas buvo suvaidintas pirmą kartą 1931 m. kovo 27 dieną ir pakartotas dar du kartus. Dekoracijas nupiešė gimnazijos mokiniai: Kiaulėnas ir Buzas, o kostiumus pa-

skolino Valstybės Teatras. Kiekvieną vakarą "Piloto" pasižiūrėti atėdavo tarp 600 ir 700 žmonių.³

Didelis "Piloto" pasisėkimas paskatino tėvus jėzuitus ir jų auklėtinius suvaidinti ir sekančiais metais panašų veikalą. Ši kartą buvo suvaidinta "Kristaus Kančia". Nežinia, kas tą didelį Wiesebacho veikalą suprastino ir pritaikė gimnazijos sąlygoms. Jį režisavo Montvidienė-Dvarionaitė ir mokytojas Povilas Šležas. Jis pats vaidino ir Kristaus rolę. Milžinišką organizacinį ir technikinį darbą atliko kl. Wilhelmas Grėfratas (Greefrath). Vaidinime dalyvavo 90 artistų. Moterų roles atliko mokinių motinos ar seserys. Padedama keleto draugų, artistų kostiumus pasiuvo p. Steikūnienė.

"Pats veikalas", — taip jis apibūdinamas Kauno Jėzuitų Gimnazijos dešimtmečio leidinyje, — "yra grynai religinio turinio. Dramatiškumo savy mažai turi. Bet užtat Kristaus Kančia iškeliama visa plotme. Pirmasis vaizdas — Alyvų sodas; čia pradedama kančios istorija. Ir taip vyksta atskirais vaizdeliais iki jausmingo gyvojo paveikslų pabaigų — Mater dolorosa. Apskritai, tie paveikslai labai jaudina žiūrėtojus. Daugelis jų verkė, o daugelis todėl lankė vaidinimą net keletą kartų. Tiesiog — gražus religinio susikaupimo vakaras, pilnas užuojautos, meilės, kančios. Tuo metu gauta pasiūlymų Kristaus Kančią vaidinti net kai kur provincijoje. Bet tas sumanymas dėl įvairių priežasčių negalėjo būti įgyvendintas".⁴ Vaidinimas buvo pakartotas net 9 kartus.

1933 m. gimnazijos mokiniai suvaidino "Sūnų Palaidūną". Siužetas buvo paimtas iš šv. Luko evangelijos 15 skyriaus. Vaidinimą režisavo Cecilija Griniūtė, būsimoji prof. Z. Ivinskio žmona.

1934 m. kovo mėnesio pabaigoje vėl buvo suvaidintas "Pilotas", kl. J. Belecko papildytas ir pertvarkytas, sekant ir Hölzenbeino ir Wiesebacho mintimis. Tai buvo penkių veiksmų, devynių scenų ir vieno gyvo paveikslų drama. Veikalo atėjęs pasižiūrėti ir Vatikano atstovas prel. A. Arata su savo sekretorium, dabartiniu kardinolu Antanu Samore. Veikalą režisavo Montvidienė-

Dvarionaitė, dekoracijas piešė dail. A. Juškevičius, o kostiumus papildė p. Steikūnienė.⁵

1935 m. balandžio 12, 13 ir 14 dieną jėzuitų gimnazijos mokiniai suvaidino Konstantino Romanovo parašytą "Judėjos Karalių". Tą Kristaus kančios dramą iš rusų kalbos išvertė L. ir V. Giros. Veikalą režisavo Montvidienė-Dvarionaitė. Dekoracijas piešė mokyt. Alfonsas Janulis.

Sekančių metų rudenį buvo suvaidintas kitos rūšies veikalas, būtent, P. Gintilo keturių veiksmų drama, vardu "Spalio 9-toji". Tai buvo įspūdingas Vilniaus minėjimas, pradėtas Tautos Himnu. Jam nuskambėjus, Kauno komendanto sūnus Vytautas Saladžius deklamavo eilėraštį "Vilniaus mes liūdim". Antrą eilėraštį — "Mūs Vilnius ilgėsių šventovė" — deklamavo J. Grigas. Po to sekė J. Grabausko paskaita apie Vilnių ir anų metų lietuvių ir lenkų santykius, o po jos P. Gintilo parašyta drama. Vyrų roles atliko mokiniai, o moterų — panelės: Žitkutė, Kudirkaitė ir Stankevičiūtė.

1937 m. gruodžio 4 ir 5 dieną buvo suvaidintas religinio turinio veikalas, kurio titulas, deja, T. Kipo dienoraštyje nepažymėtas.⁶ Sekančių metų vasario 16 dieną mokiniai šventė nepriklausomybės paskelbimo dieną su pamaldomis bažnyčioje ir progai pritaikintu vaidinimu gimnazijos salėje. Nežinia, kas buvo suvaidinta 1939 m., bet 1940 m. kovo 17 dieną T. Kipas pažymi savo dienoraštyje, kad gimnazijos salėje buvo pastatyta "Kristaus Kančia". Tarp kitų svečių, vaidinimo atėjęs pasižiūrėti ir vysk. M. Reinys.⁷

Prie kultūrinių pramogų reikia priskirti mokinių suruoštas akademijas bei žymių Lietuvos veikėjų minėjimus. Minėjimai buvo pradėti 1927 m., kai jėzuitų gimnazija šventė istoriko Vijuko Alberto Kojelavičiaus, S.J. 250 metų mirties sukaktį. Sukaktis buvo paminėta taip pat Kauno Katedroje, Rctušės namų salėje ir Karininkų Ramovėje, kur prof. Biržiška skaitė apie tą istoriką paskaitą.⁸

Suėjus dešimčiai metų nuo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, 1928 m. vasa-

rio 16 dieną, jėzuitų gimnazija turėjo progos suruošti antrą minėjimą. Sukaktis buvo paminėta pamaldomis bažnyčioje ir iškilmingu aktu gimnazijos salėje. Paskaitą apie tos sukakties prasmę skaitė lietuvių kalbos mokytojas Jurgis Talmantas. Ta proga T. Kipas parūpino gimnazijai radijo aparatą, kurio programos klausėsi auklėtojai ir mokiniai nuo ryto iki vakaro.⁹

1930 m. rugpiūčio 8 dieną jėzuitų gimnazija šventė Vytauto Didžiojo 500 mirties jubiliejų. Šventės branduolį sudarė mokytojo J. Talmanto paskaita apie Vytauto Didžiojo gyvenimą ir jo nuveiktus darbus. Spalio 9 dieną mokiniai minėjo dešimties metų Vilniaus praradimą menine dalimi ir kan. Juozo Tumo paskaita. 1931 m. vasario 8 dieną gimnazijos salėje buvo suruošta popiežiaus Pijaus XI šventė, kurioje dalyvavo arkivysk. Skvireckas, prel. Faidutti ir kiti svečiai. Koncertas ir kalbos užsitęsė daugiau kaip tris valandas.¹⁰

1932 m. spalio 28 dieną jėzuitų gimnazija suruošė Goethės minėjimą. Tais metais suėjo 100 metų nuo to garsaus poeto mirties, ir tėvų jėzuitų auklėtiniai šventė jo jubiliejų menine dalimi ir kl. Jurgio Sundečio labai turininga paskaita. Lapkričio 13 dieną VII klasės mokiniai minėjo prel. Mačiulį-Maironį, mirusį tų pačių metų vasarą. „Minėjime nušviesta Maironio asmenybė bei reikšmė lietuvių tautai, nupasakotas garbingas dainiaus gyvenimas, paskaityti referatai apie jo lyriką bei jo vaizduojamą Lietuvą, padeklamuota keletas gražių Maironio eilėraščių ir pora ištraukų iš jo dramatiinių veikalų, stygų orkestras atliko porą momentui pritaikytų dalykų“.¹¹ Ta pati klasė 1933 m. gegužės 5 dieną minėjo 50 metų „Aušros“ sukaktį. Minėjimas susidėjo iš 3 referatų, keleto padeklamuotų eilėraščių iš aušrininkų poezijos, pagrota smuiku, sudainuota keletas gražių dainų. Pabaigoje buvo suvaidintas dviejų veiksmų vaizdelis „Baltasis erelis“, vaizduojantis knygnešių gyvenimą. Veikalėlio autorius buvo VII klasės mokinys.

1933 m. tie gabūs septintokai tapo aštuntokais ir rugsėjo 20 dieną pasirodė sce-

noje trečią kartą iš eilės. Jie suruošė Dariaus ir Girėno minėjimą. Labai įspūdingą novelę — „Lėktuvas virš Atlanto“ — paskaitė Zigmas Moliejus, kuris sekančiais metais vaidino Piloto rolę. Tų pačių metų lapkričio 17 dieną VII klasės mokiniai suruošė dr. V. Kudirkos 75 metų gimimo minėjimą. T. Rytmeisteris, klasės auklėtojas, pasakė įžanginį žodį, o mokyt. J. Petrulis supažindino minėjimo dalyvius su Kudirkos asmenybe. Po to skaityta apie Kudirką keturi referatai. Be to, minėjimo rengėjai padeklamavo porą Kudirkos eilėraščių, klasės orkestras atliko keletą muzikos dalykų, o gimnazijos choras sudainavo porą liaudies dainelių. Pabaigoje buvo suvaidinta vieno šios klasės mokinio sukurta komedija, vardu „Vargonininkai“. Ketvirtą 1933 m. minėjimą suruošė lapkričio 30 dieną VI klasės mokiniai ir šventė kun. Antano Strazdelio 100 metų mirties sukaktį. Mokyt. J. Petrulis supažindino dalyvius su tuo įdomiu kunigu, o mokiniai skaitė referatus apie Strazdelio kūrybą ir jo būdą. Vienas tos klasės mokinsys parašė scenai vaizdelį iš kun. Strazdelio gyvenimo, kurį suvaidino klasės artistai. Minėjimą baigė klasės choras, sudainavęs keletą A. Strazdelio dainų. Paskutinį tų metų minėjimą suruošė gruodžio 20 dieną aštuntokai. Jie norėjo pagerbti kan. Juozą Tumą-Vaižgantą, buvusį jų lietuvių literatūros mokytoją. Minėjime nušviesta Vaižganto darbuotė, iškelti svarbesni jo kūrybos bruožai, paskaitytos ištraukos iš kai kurių jo veikalų, padainuota solo, padeklamuota trejetas eilėraščių, orkestras pagrojo keletą muzikos kūrinių, suvaidinta S. Čiurlionienės „Aušros Sūnūs“ — 4 veiksmų drama, vaizduojanti tą spaudos draudimo laikotarpį ir knygnešių gyvenimą, kurį ir Vaižgantas su tokiu atsidėjimu aprašė savo „Pragiedruliuose“.¹²

1934 m. gegužės 23 dieną Kauno Jėzuitų gimnazija šventė savo įsteigimo dešimtmetį. Ta proga buvo suruoštas dviejų dalių koncertas, kuriame dalyvavo prezidento A. Smetonos šeima, prel. A. Arata, kan. Penkauskas, švietimo ministeris K. Šakenis, prel. Šaulys, Kauno miesto burmistras A.

Scena iš 1934 m. vaidinto "Piloto" Jėzuitų gimnazijoje. Kristų vaidino S. Kairys.

Merkys, gen. Grigaliūnas-Glovackis, pulk. Pr. Saladžius, protonotaras A. Grigaitis, nunciatūros sekretorius prel. A. Samore ir daug rinktinės publikos. Pasibaigus pirmajai koncerto daliai, prezidentas apžiūrėjo visą gimnazijos pastatą ir gamtos muziejų, kuris, tur būt, neturėjo sau lygaus visose Pabaltijo valstybėse. Pasibaigus mokslo metams, tėvai jėzuitai išleido gausiai iliustruotą albumą: "Kauno Jėzuitų gimnazija. Pirmasis dešimtmetis. 1924-1934 m." Jį redagavo kl. Juozas Beleckas. Albumas buvo išsiųstas tėvų jėzuitų geradariams, visokeriopais būdais rėmusiems jų švietimo ir apaštalavimo darbus.

Prasidėjus naujiems mokslo metams (1934-1935), rugsėjo 10 dieną jėzuitų gimnazija iškilmingai minėjo prezidento A. Smetonos 60 metų gimimo sukaktį. Lapkričio 16 dieną aukštesniųjų klasių mokiniai

surošė akademiją ir šokių vakarą, į kurią buvo pakviestos seselių Kazimieriečių gimnazijos mokinės. Akademijos būdavo ruošiamos ir šv. Stanislovo Kostkos šventės proga, nes jis buvo gimnazijos globėjas.

1935 m. lapkričio 27 dieną Marijos Sambūrio nariai suruošė prel. A. Jakšto-Dambrausko minėjimą, kuriame dalyvavo ir pats jubilatas. Mat, neseniai jis buvo atšventęs 75 metų amžiaus sukaktį ir nuo pirmųjų įsikūrimo dienų Kaune tapo nuširdžiu tėvų bei klierikų bičiuliu. Jis dažnai lankydavo gimnazijos kiną ir mielai priimdavo pakvietimus į įvairius gimnazijos renginius.

1937 m. birželio 8 dieną tėvai jėzuitai išleido antrąjį gimnazijos albumą, nušviečiantį jos veikimą nuo 1934 iki 1937 m. Kadangi tuo laikotarpiu minėjimai ir akademijos buvo įprasti dalykai, jie albume ir T.

Kipo dienoraštyje minimi tik keliais žodžiais. Baigiant aprašyti minėjimus ir akademijas, reikia pridėti įdomią pastabą, kad minėjimus ir akademijas "ruošė patys mokiniai. Mokytojai teikė gausių patarimų, patys scenoje mažai rodėsi, bet stengėsi sudaryti tinkamesnes sąlygas patiems mokiniams. Tas, be abejojimo, padrąsino ir pačius akademijų rengėjus".¹³

Akademijas, minėjimus ir kitas gimnazijos pramogas pajvairindavo chorai ir orkestrai, kurie kartais suruošdavo ir atskirus renginius. Pirmą kartą gimnazijos choras, suorganizuotas T. Antano Fengerio, pasirodė 1928 m. lapkričio 13 dieną, švenčiant gimnazijos globėjo šventę. Joje dalyvavo ir arkiv. R. Bartoloni. Meninė dalis susidėjo iš 16 dalykų ir labai gerai pavykusi.¹⁴ Tarp 1929 ir 1931 m. choras sustiprėjo ir keletą kartų viešai pasirodė. Padidėjus mokinių skaičiui 1932 m., choras buvo perorganizuotas ir padidintas. Vadovaujant mokytojui E. Kiškiui, buvo sudarytas didysis ir mažasis choras ir kiekviena proga gerai pasirodydavo.

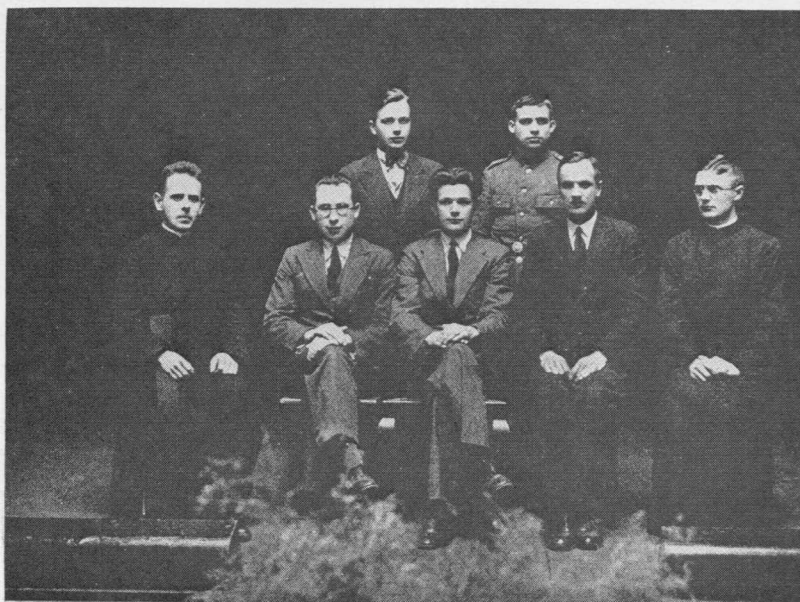
1927 m. pradėtas organizuoti dūdų orkestras. Jam vadovavo A. Masaitis. Pirmą kartą orkestras viešai pasirodė tų metų gegužės 15 dieną, lydėdamas gimnazijos mo-

kinius iš katedros į Petro Vileišio aikštę ir į Karo Muziejų. Tada buvo švenčiama Tautos šventė, ir orkestras sugebėjo sugroti tik du dalykus: Tautos Himną ir Kęstučio maršą.¹⁵

1928 m. dūdų orkestrą perėmė kl. Stasys Rimkevičius. Jis buvo gabus organizatorius ir geras muzikas. Pasidarbavęs vienerius metus, jis pasirodė su savo orkestru įvairiuose gimnazijos renginiuose, o 1931 m. balandžio 12 dieną suruošė koncertą, kuriame dalyvavo ir S. Smetonienė. Išvykus kl. Rimkevičiui studijuoti teologiją, 1932 m. rudenį dūdų orkestrą perėmė p. Čiulada, o 1933 m. E. Kiškis. Didinant gimnazijos pastatą 1932 m., stygų ir dūdų orkestrui buvo pastatyti 7 kambariai, kuriuose po pamokų lavindavosi jų nariai. Esant šiltam orui, jie atidarydavo langus ir sukeldavo tokį triukšmą, kad gimnazijos kieme kartais būdavo sunku susikalbėti.

Stygų orkestras pradėjo organizuotis 1928 m. rudenį. Jo branduolį sudarė J. Smetona, Z. Dobkevičius, A. Kačanauskas ir A. Šimkus. Pirmą kartą jie pasirodė lapkričio 13 dieną, su T. Fengerio chorą pajvairindami šv. Stanislovo šventės akademiją. Po metų orkestras padidinamas ir padaromas simfoniniu. 1931 m. šalia orkestro sudaro-

Jėzuitų gimnazijos
muzikos mokytojai

mas ir styginis kvartetas. Nuo 1932 m. stygų orkestras pradėjo rodytis ir už gimnazijos sienų. Jam vadovavo kl. Konradas Lerkis. Apie orkestro pasirodymą 1932 m. sausio 17 dieną šv. Vincento draugijos renginyje "Rytas" taip atsiliepė: "Gražiai užsirekomendavo ir simfonijos orkestras, Tėvo Lerkio vedamas, pagriežęs nelengvų dalykų, net ir iš operų. Matyti, orkestre yra gražių jėgų, kurių ypač keliems mes linkėtume ryžtis tapti rimtais muzikais".¹⁶

Pasidarbavęs Kaune 4 metus, 1932 m. rudenį kl. Lerkis grįžo į Vokietiją, ir stygų orkestro vadovybę perėmė p. Satkevičius. Būdamas muzikas profesionalas, naujas dirigentas orkestrą pertvarkė ir padarė jį grynai styginiu. Orkestras pasirodė ne tik gimnazijos minėjimuose ar akademijose, bet ir platesnei visuomenei. Taip 1933 m. kovo 12 dieną orkestras atliko meninę dalį Ateitininkų salėje, kurioje Katalikų Veikimo Sąjunga šventė popiežiaus šventę. Gegužės mėnesio 16 dieną jėzuitų gimnazijos salėje orkestras suruošė turiningą koncertą ir parodė penkerių metų darbo vaisius. Dėl daugybės darbų Valstybės Teatre 1934 m. p. Satkevičius pasitraukė ir orkestro vadovybę perleido kl. Gerardui Andrickiui.

Kl. Andrickis buvo vendas (slavas) ir labai muzikalus žmogus. Jis diriguodavo orkestrą tarsi ekstazės pagautas ir paskyrė jam visą atliekamą laiką. 1934 m. stygų orkestras susidėjo iš 18 mokinių ir savo repertuare turėjo apie 80 dalykų. Kl. Andrickis vadovavo orkestrui dvejus metus ir nežinia, kam jis jį perleido, išvykdamas iš Lietuvos 1935 metų vasarą. Bet orkestras gyvavo ir toliau, nes T. Kipas mini keletą koncertų ir kitokių pramogų, kur jis bus pasirodęs.¹⁷

Remdami ir drąsindami kultūrinės mokinių pastangas, tėvai jėzuitai daug dėmesio kreipė ir į mokslo priemones, kurioms negailėjo nei savo darbo, nei lėšų. Kai buvo atidaryta penktoji klasė (1926 m.) su fizikos pamokomis, reikėjo susirūpinti bent primityviomis priemonėmis, be kurių šioji mokslo šaka būtų sausa ir neįdomi. Tais metais fiziką dėstė kl. Mešlis ir nežinia, kokias priemones jis panaudojo. Sekančiais metais fizikos pamokas perėmė T. J. Vencuskus. Jis užeidavo į Pribačio mokslo reikmenų krautuvę ir vis ką nors nupirkdavo gimnazijai. "Visados turėdavome pakankamai mokslo aparatų, nors būdavo ir brangūs".¹⁸ 1928 m. fiziką dėstė ir kl. Dymekas, "kuris

Lietuvos krepšininkai, laimėję Europos čempionatą. Vidury — Jėzuitų gimnazijos mokinys Z. Puzinauskas.

Dariaus ir Girėno minėjimas Jėzuitų gimnazijoje.

Rektoriui (T. Kipui) pritarant pirmiausia įrengė atskirą fizikos salę ir įsigijo visus reikalingus fizikos mokymui aparatus".¹⁸

Pabaigęs filosofijos studijas Valkenburge ir pastudijavęs fiziką porą metų Kauno universitete, 1934 m. penktosios ir šeštosios klasės fizikos pamokas perėmė kl. Mykolas Skripkiūnas. Jis buvo darbštus ir gabus mokytojas ir nuoširdžiai susirūpino fizikos kabineto praturtinimu. Jo pastangomis buvo praplėsti elektros ir chemijos skyriai ir nupirkti kitų mokslo priemonių. Kl. Skripkiūno pamokos buvo labai įdomios ir vaizdingos, o jo eksperimentais mokiniai taip susižavėdavo, kad kartais juos pakartodavo, parėję namo. Svečiams, atėjusiems susipažinti su tėvų jėzuitų gimnazija, fizikos kabinetas darydavo labai gerą įspūdį. Kl. Skripkiūno pastangomis buvo įkurtas fizikos-chemijos mokinių būrelis, kurio darbus taip aprašė antrasis jėzuitų gimnazijos leidinys: "Didelis ir moderniškai įrengtas gimnazijos fizikos kabinetas leido su atskirais mokiniais arba su mokinių grupėmis tirti labai gražius, nors ir gana sudėtingus, fizikos reiškinius. Iš įdomesnių fizikos reiškinių čia būtų galima paminėti: 1. garsų perdavimas į toli šviesos pagalba, 2. foto-

celės ir jų pritaikymas, 3. ultratrumpų garso bangų atsiradimas ir veikimo priežastys, 4. elektromotorai ir jų padirbimas, 5. tesla-transformatorius ir jo veikimas, 6. elektros išlydžių rotacija apie magnetą, 7. radijo priimtuvai, 8. susipažinimas su lėktuvų fizika, 9. oro srovių judėjimo demonstravimas savo padirbtais aparatais, 10. kai kurių sprogstamųjų medžiagų padirbimas, 11. spalvoto ir erdvinio filmo klausimas ir k."¹⁹

Panašūs būreliai buvo įsteigti ir kitiems dalykams pagilinti. 1935 m. gimnazijoje veikė šie būreliai: religinio lavinimo (Marijos Sambūris), istorikų, jaunesniųjų literatų, gamtininkų, matematikų ir kalbininkų (du lotynų ir du vokiečių kalbos būreliai).²⁰

Žymiai turtingesnis buvo gamtos muziejus. Nežinia, kuriam tėvui ar klierikui kilo mintis steigti gamtos muziejų, bet kl. Dymekui teko susirašinėti su įvairiomis firmomis ir užsakyti eksponatus. Ilgainiui eksponatų įsigyta tiek daug, kad viena gamtos muziejaus lankytoja taip apie jį išsitarė: "Reikėtų čia išvaikštinėti tris dienas, jei norėtų viską gerai pamatyti, apžiūrėti".²¹ Eksponatus sutvarkė kl. Lerkis ir T. Venckus. Kai jis buvo užbaigtas, "Rytas" taip apie jį atsiliepė: "Kauno Jėzuitų gimnazijos mu-

T. J. Venckus su mokiniais Jėzuitų gimnazijos gamtos muziejuje.

ziejus, berods, yra didžiausias Lietuvoje gamtos muziejus: jame galima pamatyti viso pasaulio žvėris, paukščius ir vabzdžius. Ten yra taip pat ir prieštvaninių milžinų modeliai. Akys margsta nuo įvairiaspalvių drugių, blizga kalibrai ir aukštasis didžiulis strausas. Parodyta, kaip ir kokioje gamtoje jie gyvena. Visi muziejaus eksponatai gražiai, sistematingai sutvarkyti, sudėlioti. ...Tai gausių žiūrovų vertas muziejus. Jis, be abejo, parodo dar ir tą didelį Jėzuitų mokslo branginimą. Tik šiuo atžvilgiu Jėzuitai jau dirbo didelį kultūros darbą".²²

Pasklidus gandai apie tą retenybę, muziejų pradėjo lankyti ekskursijos, kurioms pradžioje eksponatus paaiškindavo gamtos mokytojai ar kiti tėvai. Bet ilgainiui ekskursijų buvo tiek daug, kad lankytojus vedžiodavo po muziejų brolis Kleinotas ir brolis Kazimieras Urbonas. Nors jų žinios buvo ribotos, bet tėvai buvo užversti kitais darbais ir nematė kitos išeities.

Prie priemonių ir pramogų reikia priskirti ir tėvų jėzuitų kiną, nes jame būdavo rodomi gerai atrinkti filmai ir kultūriniai priedai. Pasiėmęs kl. Dymeką 1930 m. lapkričio 18 dieną, T. Kipas apžiūrėjo keletą moderniškiausių kino aparatų, juos užsakė ir sekančių metų sausio 31 dieną išbandė gimnazijos salėje. Aparatai buvo nupirkti Gerardų suruoštos loterijos pinigais. Tos pačios moterys aptarnaudavo kasą ir pranešdavo T. Kipui, kuris Kaune rodomas filmas tikėtų gimnazijos kinui. Kad nebūtų jokios abejonės apie jų vertę, T. Kipas pats juos cenzūrodavo arba pavesdavo kitam kuriam tėvui. Bilietai suaugusiems kainuodavo 1 litas, moksleiviams 50 centų. Kinas buvo atleistas nuo valdžios mokesčių, ir jo pajamos buvo skirtos Pagryžuvio naujokyno išlaikymui. Pradžioje filmai buvo be garsų, ir artistų žodžiai, išversti į lietuvių kalbą, būdavo perduodami raštu. Bet, kai atsirado garsiniai filmai, T. Kipas nupirko

naujus aparatus ir padarė kiną moderniškesnį. Į jėzuitų kiną beveik kas savaitę ateidavo prel. A. Dambrauskas, rečiau Maiorinis, nuncijus, inspektorius Račkauskas ir kunigų seminarijos profesoriai bei klierikai.

Rūpindamasi mokslu ir kultūrinėm pramogom, jėzuitų gimnazija neapleido ir sporto. Kadangi gimnazijos kiemas buvo ankštokaš ir tinkamas tik gimnastikos pamokoms, 1929 m. balandžio 24 dieną T. Kipras, padedamas prezidento Smetonos, parūpino Aleksote sporto aikštę, kur mokiniai galėjo žaisti futbolą ir kvadratą, mesti ietį ar diską ir atlikti kitus kūno kultūros pratimus. Sekančių metų pavasarį Kauno miesto savivaldybė išnuomavo jėzuitų gimnazijai sportui tinkamą sklypą Nemuno ir Neries santakoje, imdami kasmet 260 litų nuomos.²³ Tų pačių metų birželio 1 dieną ten buvo suruošta pirmoji tarpgimnazinė sporto šventė, kurioje dalyvavo ir "Aušros" berniukų gimnazija. Toji šventė tapo tradicija.²⁴

Antrame jėzuitų gimnazijos leidinyje yra gana smulkiai aprašytos 1936-1937 m. sporto varžybos, kuriose dalyvavo jėzuitų gimnazija ir laimėjo keletą rungtynių. Bet didžiausią triumfą gimnazijos sportininkai pergyveno krepšinio pirmenybėse Rygoje, kur "Lietuvos trispalvę gynė Jėzuitų gimnazijos auklėtinis Zenonas Puzinauskas. Juo maloniau tai pabrėžti, kad Lietuva laimėjo Europos nugalėtojo vardą. Puzinauskas žaidė Lietuvos rinktinės vidurio puoliku ir nemaža sumetė krepšių Lietuvos naudai".²⁵ Už savo nupelnytą laimėjimą Z. Puzinauskas švietimo ministerijos potvarkiu buvo atleistas nuo baigiamųjų gimnazijos egzaminų. Atsidėkodamas T. Kipui už globojimą per septynerius metus, jis parašė jam nuoširdų laišką, kuriame taip pasisakė apie Lietuvos komandos pergalę: "Jūsų (gimnazijos draugų) entuziazmas didino mūsų pasiryžimą laimėti. Bet vieno pasiryžimo gal nebūtų pakakę. Mūsų pusėje buvo taip pat ir dangus. Mat, mes prieš kiekvienas rungtynes, išėję jau į aikštę, visi bendrai susikalbėdavome "Sveika Marija"! Maldai pasibaigus, komandos kapitonas pasakydavo

vienintelį sakinį: "Vienas už visus, visi už viena". Po to mums atrodė, kad jau nebe-galima pralaimėti. Taigi tas faktas rodo, kad malda ir pasiryžimas užtikrina laimėjimą".²⁶

Kaip sportas, taip ir įvairios ekskursijos pajvairindavo mokinių gyvenimą ir suteikdavo jiems daug džiaugsmo. Kol tėvai jėzuitai neturėjo vasarnamio Kulautuvoje, mokiniai dažnai važiuodavo į Bajėnus ir pasidžiaugdavo gražiomis Nevėžio ir Sušvės apylinkėmis. 1930 m. keliasdešimt mokinių nuvažiavo į Šiaulius, Tytuvėnus ir Šiluvą. Šiauliuose jie aplankė saldinių dirbtuves bei Frenkelio odos ir batų fabrikus. Paskui jie nuvyko į Tytuvėnus ir Pagryžuvio naujokyną, svečiavosi Roemerių dvare, apžiūrėjo Tytuvėnų bažnyčią ir Šiluvos šventovę ir grįžo į Kauną.

Įdomesnė ekskursija buvo suorganizuota į Latviją. Apie tą ekskursiją taip rašė vienas jos dalyvis: "1932 metais dešimtis mokinių su mokytoju leidomės ilgesnėn kelionėn, kely išbuvom 15 dienų, iš viso suvažinėjom kokius 600 kilometrų. Pirmoji sustojimo vieta — Rygos pajūris. Butuose buvom pasiryžę nenakvoti ir valgio moderniose virtuvėse nevirti. Turėjom su savim tris palapines ir visus lauko virtuvės įrankius. Išlipę Majomose šiaip taip pastatėm palapines. Bet buvo jau vėlus vakaras. Naktį kilęs lietus vis dėlto privertė bėgti pastogėn. Rygoj buvom maloniai priimti vietos lietuvių. Dalyvavom latvių dainų šventėje. Matėm operos spektaklį "Vaide-lote". Tai buvo lyg tyčia lietuviams patai-kyta programa. Iš Rygos vykom į Latvių Šveicariją — Siguldą, prie Gaujos upės. Čia gausu silūro ir devono sluoksnių. Grįžę Rygon — išvykom į Daugpilį. Latviai ne-labai norėjo, kad mes į tą užkampį važiuo-tume. Daugpilio apylinkėmis ir miestu lat-viai negali didžiuotis. Pačiame mieste sun-ku latviškai susikalbėti. Rusiškos krautuvių iškabos (1932 m.). Apylinkės gyventojai labai skurdžiai gyvena. Bet gamta labai graži: Dauguva, Stropų ežeras, Aglona... Iš Daugpilio atvykom į Zarasus. Čia malo-niai mus sutiko gimnazijos direktorius kun.

Steponavičius. Gyvenom ežero saloj — Liepinėly. Šios salelės gyventojai buvo mūsų dešimtukas ir būrys lakštingalų. Pagyvenę tris dienas, leidomės autobusu į Antalieptę, iš Antalieptės į Uteną, Utenio piliakalnį, o iš čia į Anykščius. Gyvenome Baranausko šilėly, kuris dabar tikras šilas. Tai puikiausia mūsų kelionės vieta: Šventoji, šilėlis, Karalienės liūnas, Puntukas, Rubikų ežeras. Malonus anykštėnas Vienuolis-Žukauskas pripasakojo mums įvairių padavimų. Patenkinti grįžom į Kauną²⁷.

Pravartu pridėti ir kitą ekskursijos aprašymą, iškeliantį tautinį mokinių nusiteikimą. "Vieną gražų birželio popietį aplėdom Kauno stotį. Viesulu skridom per kaimus ir plačius laukus, kol šniokščiąs traukinys sustojo Vievyje, netoli demarkacijos linijos. Iš čia pasiekėme Panerių dvarą (6 klm. nuo Vievio). Tą vakarą išsimaudėm Nery ir sudainavome keletą dainelių, skirtų okupuoto krašto broliams lietuviams, kuriuos nuo mūsų skyrė vos šimto metrų tarpas. Kitą rytą malonūs dvaro šeimininkai p.p. Mickevičiai pavaišino mus gardžiais pusryčiais. Pavalgęėjome į Kazokiškių bažnyčią. Čia teko nusivilti. Tą sekmadienį pamokslas buvo sakomas lenkų kalba, giedama taip pat lenkiškai. Vis dėlto ir mes sugiedojome dvi lietuviškas giesmes. Po pietų nuėjome į Panerių miškus, kuriuose ne vienas nepriklausomybės kovų dalyvis paguldė galvą, kovodamas už sostinę Vilnių... Kai kurie iš mūsų, nors ir be Lietuvos vyraišybės leidimo, buvo perplaukę demarklinę, kuri eina Neries viduriu. Parsivežėm iš okupuoto krašto gėlių. Vakare sudainavome prie laužo keletą dainų, sugiedojom Dievo Motinos garbei giesmę, kad Ji saugotų mūsų pavergtus brolius anapus gairių... Į laikiną sostinę grįžome rimti ir susikaupę su padidėjusia meile pavergtam kraštui, į kurį galėjom įkelti savo koją²⁸. Tai ekskursijai vadovavo kl. Juozas Beleckas.

1. Kipp, Litauen, 44 p.

2. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis. 1924-1934 m., 71, 72 p.

3. Ten pat, 72, 73 p. ir Kipp, Litauen, 63 p.

4. Ten pat, 74 p.

5. Ten pat, 78 p. ir Kipp, Litauen 86 p.

6-10. Kipp, Litauen, 98, 107, 36, 38, 62 p.

11-13. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis, 1924-1934 m., 64, 66, 67 p.

14. Kipp, Litauen, 44 p.

15. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis, 56 p.

16. Ten pat, 55 p.

17. Kipp, Litauen, 94, 96 ir 98 p.

18. Žinios gautos iš T. J. Venckaus, S.J.

19. Kauno Jėzuitų Gimnazija, 1934-1937 m., Kauno Jėzuitų Gimnazijos leidinys, 1937 m., 28 ir 29 p.

20. Ten pat, 28 p.

21. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis, 48 p.

22. Kauno Jėzuitų Gimnazija, 1934-1937 m., 39 p.

23. Kipp, Litauen, 55 p.

24. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis, 82 p.

25. Kauno Jėzuitų Gimnazija, 1934-1937 m., 35 ir 36 p.

26. Ten pat, 25 p.

27. Kauno Jėzuitų Gimnazija. Pirmasis dešimtmėtis, 101 ir 102 p.

28. Ten pat, 102 ir 103 p.

GERARD MANLEY HOPKINS

G.M. Hopkins, anglų poetas ir kunigas jėzuitas, gimė 1844 m. konsulo Havajuose šeimoje. Baigęs vidurinę mokslo, išvyko į Oksfordo Balliolo kolegiją. Kardinolo Newmano paveiktas, perėjo į katalikų tikėjimą ir įstojo į jėzuitų naujokyną. 1877 m. gavo kunigo šventimus. Darbavosi įvairiose parapijose ligi 1882 m., o paskui buvo paskirtas Stonyhursto jėzuitų kolegijos profesorium. Nuo 1884 m. buvo graikų kalbos ir literatūros profesorius Dublino karališkame universitete, kur išbuvo iki savo mirties 1889 m.

Istudamas į jėzuitų naujokyną, Hopkins sudegino visą savo anksčiau sukurtą poeziją, nes manė, kad poezija nesuderinama su dvasiniu pašaukimu. Tuo metu jis buvo draskomas dvigubo, kunigo ir poeto, pašaukimo. Vėliau sutapęs su religiniu gyve-

nimu, jis atgavo objektyvumą ir, savo rektorius paskatintas, vėl pradėjo kurti poeziją. Tačiau gyvendamas, jis nepaskelbė nė vieno savo eilėraščio. Tik po 30 m. nuo jo mirties jo sukurtą poeziją paskelbė jo draugas poetas R. Bridges.

Dabartiniu metu Hopkins labai vertinamas, nes jis turėjo didelę įtaką ne tik nūdieninei anglų poezijai, bet ši jo įtaka paplito po visą pasaulį. Kritikai pažymi, kad visa yra reta Hopkins poezijoje. Jis buvo vienas tokių retų poetų, kurie gyvena ir miršta nepastebėti. Gyvam esant, jo kūryba niekas nesidomėjo, o po mirties nepaprastai iškilo. Taip pat retas ir beveik niekur negirdėtas dalykas, kad jo poezijoje susijungia didžiulė dvasinė jėga su nepa-

prastai sudėtinga technika, kuri, deja, dingsta vertime. Neangliškąjį pasaulį labiausiai patraukia jo poezijos dvasinė jėga, kuri geriausiuose kūriniuose sulygina jį su Šekspyru ir Miltonu.

Būdinga, kad jis buvo nepaprastai jautrus garsams, spalvoms, pavidalams, fizinėms formoms ir aštriai jautė daiktus, todėl lengvai sudarydavo dramatinius kontrastus tarp brutalių energijos, matomos gamtoje, ir transcendentinės religinės reikšmės. Religinio gyvenimo patirtis jį įgalino pasiekti ir išsakyti labai savaimingą katalikišką Dievo viziją ir tikinčiųjų santykius su Dievu.

Čia pateikiame kelių jo eilėraščių vertimus.

P. Gaučys

MARGAS GROŽIS

Garbė Dievui už margus daiktus.

Už dvispalves, kaip marga karvė, padanges,

Už rožiniais intapais nusėta plaukiantį upėtaki;

Už nuo kaštanų krintančias grynas, žėrinčias anglis ir už kikilių sparnus.

Peizažas dėmėtas ir įvairus: banda, dirvonas, arimas

Ir visi amatai su savo prietaisais, reikmenimis ir nudailinimais.

Visi daiktai, prieštaringi, pradiniai, atliekami ir keisti.

Visa, kas svyruoja, išmarginta ar šlakuota, virpa (kas žino kaip?).

Greita, lėta; rūgštu, saldu; ryšku, tamsu:

Visa nuolat pradeda ir gimdo, o jo grožis nesikeičia:

Garbinkite jį.

ŽVAIGŽDĖTA NAKTIS

Pažiūrėk i žvaigždes! Pažiūrėk i padanges!

Pažiūrėk i visus ugningus tvarinius, beskriejančius erdvėje!

I žėrinčius miestus, i apskritas tvirtoves!

Tamsiuose miškuose tvyro deimantai, elfų akys!

Pilkos, šaltos pievos, kur auksas, tyras auksas slepiasi!

Vėjo lankstomas šermukšnis! Aukštos tuopos liepsnoja!

Snaigėm skrenda karveliai, išsigandę būriais išlakstė iš kiemo!

Ak, tas dangus, perkamas, visa — dovana!

Tad pirk! Tad siūlyk! Ka? — Malda, kantrybė, išmalda, išadus.

Žiūrėk, žiūrėk: Gegužio maišatis tarp sodo šakų!

Žiūrėk! Tai Kovas žieduose — gelsvais miltais apiberti gluosniai!

Iš tikrųjų tai klojimas, viduje sukrauti javai.

Už tos žėrinčios tvoros, namuose yra Kristus,

Yra sužadėtinis, Kristus ir jo motina, ir visi šventieji.

PAVASARIS

Nieko nėra gražesnio už pavasari,

Kai žolė kupliai auga, aukšta, graži ir sultinga.

Strazdo kiaušinėliai atrodo, kaip maža, žema padangė,

Ir taip strazdas išskaidrina ir išplečia mūsų klausą,

šeima

Ir meilė gali būti egoistinė

Aušra Augustinavičiūtė

Tuo pačiu meilės vardu mes vadiname įvairius ir kartais skirtingus jausmus. Vieni atveju mylinčiajam į pirmą planą iškyla sava nuosavybė, antruoju — kito žmogaus. Altruistinėje meilėje nulemia pastangos prisitaikyti prie objekto, egoistinėje — prisitaikyti objektą prie savęs. Kai meilė sa-

vanaudė, mylimasis, nesvarbu, ar tai nuosavas kūdikis, draugas, sužadėtinis ar žmona, išspraudžiamas į tam tikrus rėmus, jis paruošiamas tam tikros programos vykdymui. Taigi — pritaikymas, perdirbimas, kartais net sugniuždymas, kad būtų galima identifikacija. Antruoju atveju — pirmą

Tarp miško aidų, kad, jo besiklausant,
Jo giesmės mus užklumpa, kaip žaibas.
Kriaušės žvilgą lapai ir žiedai paliečia
Besileidžiantį žydri; ir šis žydris — tai bėgimas
Į perteklių; taip pat laimingi šokinėja ėriukai.
Kas yra visi tie syvai, visas tas džiūgavimas?
Pasaulio malonaus gyvenimo būdas, pradžioje,
Rojaus soduose. Surink, nušienauk pirma nei
Ateis persisotinimas, pirma nei apsiniauks,
O Kristau, Viešpatie, ir nuodėmė apgizins
Vaikino ir mergaitės nekaltybę ir geguži,
O gimęs iš Mergelės! Tu, kuris išsirinkai tiek nekaltųjų.

DIEVO DIDYBĖ

Pasaulis pilnas Dievo didybės,
Kuri staiga sužėri, kaip saulėje švitis kalavijas,
Ar auga ir susitelkia, kaip lėtai persisunkias aliejus.
Kodėl gi dabar žmonės neboja jo galios?
Žmonių kartos praėjo, praėjo ir praėjo;
Ir jų lytėjimas visa atbukina, sutepa ir aptemdo;
Ir nešioja žmogaus dėmes, ir dalijasi jo prakaitu:
Žemė dabar nuoga, ir batuota koja jau nebegali jos jausti.
Ir vis tik gamta niekad neišsisemia;
Daiktų gelmėje plaka jos gaivi širdis;
Ir nors tamsioje vakarų padangėje dingsta paskutinė šviesa,
Rudam rytų krašte aušta rytas,
Nes virš palinkusios žemės Šventoji Dvasia
Ištiesia savo šviesulingus sparnus ir karšta krūtinė ją šildo.

identifikacija, savęs sutapatinimas su objektu, mylimo suvokimas, įsijautimas į jį, prisitaikymas prie jo. Tada, kai padedi jam būti pačiu savimi, rasti savo tikrąjį aš — charakterį, talentą ar siekius, vystyti realias ir jo paties labai reikalingas savybes, padidinti jo pasitikėjimą savimi.

Savanaudė meilė grindžiama intuityviu arba suvoktu supratimu, kad asmeninė gerovė, savi malonumai, pasitenkinimas priklauso nuo kooperacijos su kitu žmogumi. Į tą kitą žiūrima kaip į naudingą ar ne-naudingą objektą, nesvarstant, ar savitarpio santykiuose jo interesai patenkinami ar nepatenkinami. Kadangi dėmesys sukaup-tas į savo pasitenkinimą, mylintysis gali visai nepastebėti, kad antrasis yra nusivylęs, kad jam skaudu, nemalonu. Neretai tėvai į vaikus žiūri kaip į malonų ar gražų žaislą, nesiskaitydami su natūraliais vaiko poreikiais, reikalaudami elgesio, priešingo jo prigimčiai. Judrų vaiką stengiamasi perdirbti pagal lėto brolio pavyzdį, lėtam prikaišiojamas jo rambumas; dukra paverčiama išpuošta lėle. Ir tik tam, kad būtų patenkinta tėvų savimeilė varžybose su giminėmis ar kaimynais. Čia vaikas — objektas, kuris savo tėvams turi teikti iš anksto numatytą, suplanuotą ir užprogramuotą pasitenkinimą. Tokia pat egocentrinė meilė galima tarp vaikino ir merginos, vyro ir žmonos. Štai vaikas myli merginą. Jinai — jį. Bet jis jai vienas, ir ji nori jam taip pat būti vienintelė. Jo gi interesų ratas platus, daug draugų. Merginą ilgai drasko prieštara-vimai, ji nesupranta, kodėl jis nepasitenkina jos vienos draugyste. Pagrįstai ar nepagrįstai įtarinėja neištikimybe, nenuoširdumu. Šitame jaunuolių pavyzdyje susiduriame su gana plačiai paplitusia abipuse egocentrine meile. Abu tepaiso savų interesų. Ji svajoja apie greitesnį šeimos sukūrimą su jai pageidaujamu asmeniu, stengiasi apriboti jo poreikius savimi. Jis — gyventi pagal savo programą, nepaisydamas, ar tai jai malonu, ar nemalonu. Jei liks jie kartu — vienas iš jų, gal būt, laimės. Kitas pralaimės. Na, o jei nė vienas savos linijos neišsižadės, vyks nuolatinis

karas su tam tikrų šalininkų — giminių, pažįstamų, o vėliau ir vaikų verbavimu į vieną ir kitą pusę.

Savanaudės meilės tikslas — objektyvo pavergimas, pavaldumo užsitikrinimas. Taip gali elgtis vyrai, moterys, tėvai ir vaikai. Bet kurios rūšies viešpatavimas, tame tarpe ir viešpatavimas meilėje, grindžiamas nepakankama meile. Kartais į pavaldžią pusę žiūrima kaip į menkystę, tada nepagarba gali pereiti net į atvirą tyčiojimąsi, sadizmą. Ir vis dėlto kai kuriuos žmones tai patenkina. Pasitaiko moterų, gyvenančių su jas niekinančiais vyrais.

Egocentrinė meilė nepatvari. Ypač, kai objektas pasiduoda lengvai, be išlygų, kai negresia nuolatinis pavojus jį prarasti. Kai objektas nebereikalingas, jo nebepaisoma, jis ignoruojamas, pamiršamas.

Charakteringas pavyzdys. Šeimoje du vaikai. Abu vienodai gabūs. Tėvai jaučiasi fiziškai ir materialiai nepajėgūs su jais išsiskirti ir leisti į mokslą. Vienas meta namus ir stengiasi prasimušti savo jėgomis. Tai blogas vaikas, jo išsižadama. Kitas geresnis, nes liko namuose, padeda tėvams, nepanorėjęs ar nepajėgęs priešpastatyti savo valios jų valiai, pasmerkti tėvų vienatvei. Bet po to, kai pirmasis prasimuša, įgyja diplomą, į tą, kuris liko namuose, žiūrima kaip į nevykėlį. Jis nebereikalingas. Pagaliau niekur ir nedings. Dabar didžiojamasi, džiaugiamasi, dabar mylimas pirmasis.

Nesavanaudėje meilėje pagrindinis dėmesys sukoncentruotas į meilės objekto gerovę. Džiaugiamasi, liūdima, būkštau-jama ar pykstama dėl aplinkybių, į kurias puola meilės objektas. Vaikas gavo dvejetą. Kai meilė savanaudė, kur į vaiką žiūrima kaip į priemonę pasigirti, kad "obuolys nuo obels netoli terieda", ant vaiko visų pirma pykstama, baramasi, laukiama ašarų, atsiprašinėjimų ar priesaikų, iš kurių matytusi, kad vaikas tai pergyvena, nepateisinęs tėvų savimeilės. Kai meilė nesavanaudė, visų pirma rūpinamasi vaiko pergyvenimais, stengiamasi jų nepadidinti, ieškoma, kaip jam padėti. Kai į vaiko mo-

kyklinius pergyvenimus visai nekreipiamo dėmesio, tai irgi ne altruistinės meilės įrodymas, tačiau mažamečio psichikai tai sveikiau, nei egoistinis tėvų reiklumas. Bent jau nežlugdomi savarankiškumo pradai.

Altruistinė meilė nereikalauja iš partnerio jokių meilės įrodymų, atpildo, jai svetimas pavyduliavimas. Kas gera meilės objektui, tai gerai ir mylinčiajam. Tuo tarpu savanaudei meilei būtini įvairūs jausmo simboliai — prisipažinimai meilėje, dovanos, atvirumas dabartyje, išpažintys už praeitį, priesaikos. Kai meilė altruistinė, viskas aišku savaime, nereikia nei priesaikų, nei įrodymų, nei prisipažinimo meilėje.

Idomu, kad nesavanaudei meilei nebūtinas abipusiškumas. Ji tereikalauja, kad meilės objektas realizuotų savus planus, kad tobulėtų ir būtų laimingas. Tuo atveju didesnė laimė mylėti, nei būti mylimu.

Mūsų moralė nesavanaudę meilę idealizuoja, o savininkišką smerkia. Todėl daugumas žmonių linkę tvirtinti ir dažniausiai patys yra įsitikinę, kad jų meilė altruistinė. Žodiniais meilės pareiškimais ne visada galima tikėti. Tik stebint, kaip žmogus laikosi įvairiose situacijose, galima suprasti, kieno interesai — savi, ar meilės objekto — yra pirmajame plane. Kas myli altruistine meile, tas nepriekaištauja, nekalba apie dėkingumą, nedemonstruoja savo pergyvenimų. Juk jei, pavyzdžiui, sūnus prieštarauja savo vienišo tėvo ar motinos santuokai, tai čia eilinis savanaudės meilės atvejis. Jis nori, kad motina ar tėvas priklausytų tik jam, kol reikalingi, kol pats sūnus nesusi-kūrė šeimos. O paskui!

Kadangi žmogus net sau nelinkęs prisipažinti esąs egoistas, jis visaip bėga nuo tos nemalonios tiesos.

ALTRUISTINIAI JAUSMAI BŪDINGI ŽMONĖMS, KURIE JAUČIASI STIPRŪS, VERTINA IR GERBIA SAVE. Tai yra turti aukštą savigarbos lygį. Egocentrine meile myli tam tikra prasme primityvesnės, prasčiau prie turtingo gyvenimo įvairovės prisitaikiusios asmenybės, nepajėgiančios ir nesugebančios rasti džiaugsmo kūrybiname meilės procese. Jiems meilė — tik varto-

jimas geresnių materialinių sąlygų sukūrimo, pilnesnio įvairių instinktų patenkinimo sąlyga. Jei žmogus nuosekliai turtina savo emocinį pasaulį, ilgainiui gali pakisti asmenybės struktūra.

Altruistinė meilė — kūryba, dalyvavimas kitos asmenybės vystymesi, taurinimo procese. Dėl to ir altruistinius jausmus ne kiekvienas priima kaip gerį, kai kam ji gali sukelti nervinę įtampą, įtūžį, pyktį ir gana dramatiškas pastangas nuo jos apsisaugoti. Mat, jei altruistinės meilės objektu tampa žmogus su žemu savigarbos lygiu, jis patenka į gana dviprasmišką situaciją, nes nesuvokia, ko pagaliau mylintysis iš jo nori ir kaip su juo reikia atsieti. Kartais meilės objektas netgi negerbia ar bando niekinti tą, kas jam beatodairiškai padeda. Tai matyti tada, kai jis nesijaučia vertas tokio dėmesio, kad jis nepateisina į jį dedamų vilčių, jaučiasi kažkuo įpareigotas ir, bandydamas nuraminti savo sąžinę, stengiasi nuvertinti mylintįjį. Kartais — panašūs pavyzdžiai sutinkami grožinėje literatūroje — toks meilės objektas sukykla prieš mylintįjį, šaukdamas, kad šita "kilni meilė" pati didžioji apgavystė ir akių dūmimas, kad jos tikslas — mylimojo nužeminimas ir savęs išaukštinimas, demonstruojant savo nesudrumsčiamą didybę ir taurumą, kad visos beatodairiškai daromos nuolaidos ir paslaugos tėra kerštingas triumfas ir savo tobulumo priešpastatymas mylimojo menkumui. Tai atvejis, kai altruistinė meilė kenksminga, nes vietoj to, kad pakeltų kito žmogaus vertę jo paties akyse, ji įvaro dar didesnį nepasitenkinimo savimi jausmą. Ir natūralu, kad žmogus nuo tokios meilės ginasi. Taigi ir altruistinė meilė gali traukti. Egoistinė — juo labiau.

Jaunai šeimai dažnai vyresni sako: vienas turite nusileisti. Tai tokiam atvejui, kai nėra abipusės altruistinės meilės. Jei vienas jų gali nesavanaudiškai mylėti, jis pakankamai tvirtas, kad galėtų daryti nuolaidas. Kurį laiką šitaip galima išlaikyti pusiausvyrą. Bet žmogus, kuris tik nuolaidžiauja, kuris tik "įeina į kito padėtį", o nesulaukia, kad būtų įeinama į jo, ilgainiui

Mano galvosena apie santykius su Lietuva

Petras Kisielius

Si tema buvo duota panagrinėti Čikagos Pedagoginio Lituanistikos Instituto studentams. Žinoma, buvo įvairių nuomonių, bet vis dėlto jos nebuvo tokios skirtingos ir krašutinės, kaip kartais tenka pastebėti mūsų vyresniosios kartos diskusijose. Čia spausdiname II kurso studento Petro Kisieliaus rašinį, kuris gal bus lyg skersinis pūvis visų pareikštų nuomonių ir geriausiai charakterizuos jaunimo galvosena šiuo klausimu.

Redakcija

Prieš dvejus metus lietuvių visuomenė Amerikoje buvo vieninga ir jos veikla efektinga. Didieji amerikiečių laikraščiai aprašė lietuvių suruoštas demonstracijas pirmuose puslapiuose, ir Lietuvos vardas vis dažniau ir dažnai būdavo minimas televizijoje. Lietuviai praleisdavo laiką ne skaitydami šmeižtus, o siuntinėdami laiškus Amerikos kongresmanams ir senatoriams, rašydami straipsnius Amerikos laikraščiams, ruošdami sėkmingas demonstracijas prieš rusų agresiją. Lietuvių visuomenė Amerikoje veikė kaip vienetas, su kuriuo

pavargsta. Pavargsta tuščiai mylėjęs. Todėl tokia šeima negali būti patvari, juo labiau, kad tas, kuris myli egoistine meile, dažnai įkyri pavyduliavimo scenomis ar kitais bandymais pavergti, palaužti savo partnerio laisvą valią, supančioti jo asmenybę.

valstybės veikėjai skaitėsi. Net Amerikos prezidento žmona atvyko į Šokių šventę, ieškodama balsų Amerikos prezidento rinkimams.

Tačiau lietuvių vieningumas 1972 metų vasarą pasikeitė į schizmą, kuri lietuvių visuomenę dar iki šiol tebeskaldo. Kaip neramumas taip greitai virto realybe, yra sunku suprasti — net priėjo prie to, kad lietuviai naudojasi ne tik žodiniu smurtu, bet ir fiziniu smurtu: vandališkai teršdami vieni kitų nuosavybes. Lietuvių visuomenės veikla dabar bazuojasi beveik tik susirinkimais, virtusiais lyg mūšių laukais, kuriuose tarpusavyje kariauja dvi grupės: tie, kurie tiki, kad bet koks santykiavimas su okupuotos Lietuvos lietuviais turėtų būti vengiamas, ir tie, kurie mano, kad toks santykiavimas yra būtinas Lietuvos ir Amerikos lietuvių kolonijų išlaikymui.

Pirmoji grupė žiūri į santykiavimą su Lietuva, kaip į didelę riziką. Jie mano, kad Lietuvoje išeinanti spauda ir knygos gali įnešti į mūsų kolonijas kenksmingos komunistinės propagandos. Ekskursijos į Lietuvą esąs pripažinimas komunistų valdžios Lietuvoje. Ypač pavojingos esančios jaunimo ekskursijos į Lietuvą. Rusai gali bandyti vartyti savo propagandą nepatyrusiam jaunimui.

Antroji grupė tvirtina, kad lietuviai Amerikoje ir lietuviai Lietuvoje dar sudaro vieną tautą. Santykiavimas vienu su kitais yra būtinas, norint išvengti visiško nutolimo.

Toks santykiavimas duotų Lietuvos žmonėms daugiau vilties atlaikyti rusų spaudą, žinant, kad Amerikos lietuviai jų neužmiršo. Taip pat lietuvių kolonijos Amerikoje ilgiau išsilaikytų, turėdamos ryšį su savo kraštu. Jie mano, kad lietuviai Amerikoje turi sekti Lietuvos spaudą ir žinoti, kas Lietuvoje darosi. Lietuvių jaunimo apsilankymas Lietuvoje yra būtinas, jei mes norime išlaikyti savo vaikus lietuviais. Tėvų pasakų apie Lietuvą neužtenka — jaunimas pats turi pamatyti kraštą.

Panagrinėjus abiejų pusių argumentus, matyti, kad abi turi gerų idėjų ir pateisinių. Tačiau reikia išspręsti ginčo problemą. Spręsdami turime realiai žiūrėti į problemą. Turime atsiminti, kad dabartinė Lietuvos okupacija yra istorinis įvykis. Lietuva pajėgė caro okupaciją išgyventi, turės ir šitą komunistinę pernešti. Turime taip pat suprasti, kad lietuvių didžiuma pasiliko Lietuvoje ir kad Amerikoje yra tik mažas lietuvių tautos procentas. Turime suprasti, kad Lietuva laisvę atgaus ne Amerikos lietuvių pastangomis, bet Lietuvos žmonių darbu. Amerikos lietuviai gali tik padėti.

Turime liūdnei pripažinti, kad lietuviai Amerikoje užima tik septynioliktą etninę vietą ir kad Amerikai nedaug terūpi mažos Lietuvos reikalas. Turime suprasti nutaustančio jaunimo padėtį. Vienpusiškas tėvų ir lituanistinių mokyklų gyrimas ir Lietuvos garbinimas pasidaro nerealus jaunimo akyse. Vaikams Lietuva pasidaro kaip sapnų šalis, kur kada nors dieviškas vėjas ims ir "nuneš mane į Lietuvą". Turime realiai suprasti, kad trijų savačių apsilankymas Lietuvoje nepajėgs padaryti komunistų agentų iš patrijotiškų, gerai išauklėtų jaunuolių. Turime prisiminti tikrąją lietuvių misiją Amerikoje. Mūsų misija yra paremti tautą tėvynėje ir išlaikyti mūsų kolonijas, kol Lietuva bus laisva. Kiekviena etninė grupė Amerikoje ilgai nei praranda savo kultūrą, kalbą ir vieningumą. Amerikos lietuvių misiją galime palyginti su šv. Jonu Krikštytoju, kuris pats nebuvo Mesijas, o tik pranašas, bet paruošė pasaulį Kristaus atėjimui.

Panagrinėjus šias mintis, ginčo sprendimas pasidaro aiškus. Negalime nutraukti santykiavimo su Lietuva — lietuvių tautos ateitis ten slypi. Tėvynėje lietuviai turi žinoti, ką mes darome, ir Amerikos lietuviai turi pamatyti, kokias pastangas lietuviai ten deda, norėdami atsilaikyti prieš okupaciją. Mes turime susipažinti su Lietuvos spauda, suprasti mūsų tautiečių galvoseną, atmesdami paviršutinišką rusų propagandą. Turime leisti jaunimui pamatyti savo okupuotą kraštą, kad jie suprastų ir pamatytų, kokius svetimųjų uždėtus suvaržymus ir persekiojimus turi kęsti žmones, gyvendamas savo paties žemėje. Šiuo metu iškyla argumentas, kad Lietuvoje apsilankymas yra okupanto pripažinimas, kad Amerikos valdžia, matydama lietuvius taip darant, pripažins komunistinę Lietuvą, ir kad, jaunimui nuvažiaus į Lietuvą, bus rodomos tik propagandinės "gėrybės". Atsakydami į šitą argumentą, turime suprasti, kad Amerika nesuka galvos dėl mažos Lietuvos. Jei Amerikai bus patogiau, ji rems Rusiją ir atmes Amerikos lietuvius, nežiūrind, ar mes rėksim, ar šauksim. Amerika nustūmė Taiwano nacionalistinę Kiniją ir pripažino komunistinę Jungtinių Tautų susirinkime, kai Amerikai kilo nepatogumai. Amerika ne kitaip pasieltgų ir su mumis. Lietuvos apilankymas nėra okupanto pripažinimas, tie apsilankymai labiau kenkia okupantui, nes apsilankiusieji atneša "varkietiškos dvasios", parodo, kad kitur yra daug daugiau laisvės. Taip pat nėra pavojinga leisti gerai išauklėtus ir gerai išlavintus gimnazijos ar universiteto studentus. Jie pakankamai gabūs permatyti komunistų propagandos skraistę.

Reikšti savo asmenišką galvoseną lietuviškoje visuomenėje yra pavojinga — smurtas gali atsiliepti į tokį narsumą. Bet, jeigu visi tylėsime ir slėpsime savo idėjas, bijodami, kad mūsų namus gali apdažyti, tai mūsų kolonijos pavirs į antrąsias okupuotas tėvynes. Tada mes, gyvendami laisvame krašte, užsidarysime į savo pačių sukurtą sistemą, pagrįstą baime, nepasitikėjimu ir moraliniu teroru.

Vilija Vakarytė

* * *

Matau saulės spinduli,
kuris, nusileidęs vandenynė,
prašviečia tamsią paplūdimio naktį.
Baltos putos kyla nuo bangų,
primindamos man vaikystės pasaką:
— jei tu gyvas, pieno puta,
jei negyvas, kraujo puta, —
ir pasiryžusi laukiu kraujo putos,
nes žinau, kad tu niekados manęs nesuprasi,
niekados negriši.
Išaušta šiltas rytas, o aš, kaip tas vienintelis
saulės spindulys, ieškau vietos prašvisti pasaulyje...
ieškau kraujo putos,
kuri gal niekad nepalies mano gyvenimo vartų
ir nenuskandins manęs su tavo siela.
Bet visą dieną laukiu tavęs ant uolų,
o tavęs nėra...
Paskutiniajam saulės spinduliui pranykus debesyje,
aš sulaukiu mėnulio šviesos,
kuri atspindi sidabrinį kelią jūroje...
Ir tu parplauki namo ant baltos, putojančios bangos,
kuri atvėrė mūsų gyvenimo duris,
ir mes abu plaukiame iš juodos nakties
į nuostabią meilės šviesą,
kuria žeria tas vienintelis saulės spindulys,
atvėręs mums amžiną laimę.

* * *

Tiesiu tau ranką,
bet tu nepajėgi jos pagriebti.
Tiesiu tau ramybę,
bet tu per garsus ją priimti.
Tiesiu tau taiką,
bet tu kariauji su visu pasauliu.
Tiesiu tau meilę,
bet tu nenori jos.
Tiesiu tau savo sielą,
bet tu gręžies nuo jos.
Tiesiu tau visą savo gyvenimą,
bet tu per greitai per ją bėgi.
Tiesiu tau visą savo amžinybę,
o tu atsisukęs paleidi mane,
kaip paukštį,
ir nueini.

* * *

Mano sapnas paliečia dangų
ir vėl sugrįžta
į mano ieškančias akis
ir pralietas ašaras.
Girdžiu tolimą dainą
ir pamatau ji —
tą auksiniais sparnais paukštį,
kuris skraido vienišas mėlynoje padangėje,
ieškantis meilės ir tiesos.
Jaučiu, kaip mano siela pakyla prie jo
ir kaip jo šypsena ramina mane —
mes abu kylame į nepasiekiamą aukštybę,
kylame ten, kur žiba vienintelė šviesa —
Jo Tiesa,
kuri nušviečia mums meilės spindulį
į amžinybės džiaugsmą.

tėvynėje

Skyrių tvarko DANUTĖ BINDOKIENĖ

LIETUVOS EŽERŲ PROBLEMOS

Dažnas vyresniosios kartos lietuvis, su maloniu atsidūsėjimu prisimindamas tėvynėje praleistą jaunystę, mena ir jos gamtovaizdžius — miškus, upes, ežerus. Žmonėms kartais sunku įsivaizduoti, kad daugiau kaip per dvidešimt metų daug kas ten neatpažįstamai pasikeitė. Jeigu kažkada gražiaisiais tėviškos laukų ežerais tereikėjo tik grožėtis, tai šiandien daugeliui jų gresia užteršimas, dumblių jimas ir net visiškas išnykimas. Ežerų menkėjimu sielojamasi ir Lietuvoje, bet ne visuomet galima jį lengvai sustabdyti ar pašalinti. Tiesioginis dabartinės Lietuvos šeimnininkas ežerų likimu susirūpina tik tada, kai iš jų gaunamos žuvies produkcija visai sušlubuoja.

Pagrindinės ežerų problemos (kaip rašoma "Mūsų Gamtoje" Nr. 11, 1973) yra maždaug šitokios: 1) menkas žuvų ir vėžių produktyvumas; 2) greitas dumblių jimas ir užaugimas, 3) ežerų vandens lygio žemėjimas, 4) ežerų vandens ir aplinkos užterštumo didėjimas, 5) greitas ežerų hidrocheminio ir hidrobiologinio režimo kitimas nepageidaujama kryptimi ir kt.

Šiems neigiamiems reiškiniams priežasčių yra įvairių ir daug. Dalis kaltės suverčiama mokslininkams - ežerų tyrinėtojams, kad jie per mažai dėmesio kreipia į krašto ežerų problemas, užsiiminėdami vieno kito paskiro ežero ar ežerų grupės tyrinėjimu, bet nesiimdami didelio masto ežerų problemų sprendimo. Net ten, kur tokie tyrinėjimai yra nuosekliau atliekami, rezultatai

paprastai pasilieka archyvuose, bet nėra praktiškai pritaikomi problemoms spręsti. Kaltinamas ir silpnas mokslininkų ryšys su gamybininkais, kurie dažnai kreipiasi į mokslininkus patarimo, planuojant vandens ūkio projektus. Pasitaiko, kad mokslininkai nežino, kas aktualiausia gamybininkams, ir dėl to sprendžia praktiniu požiūriu mažareikšmes temas, pateikdami abejotinos vertės siūlymus.

Tačiau didžiausia dalis kaltės tenka tiems, vadinamiesiems gamybininkams, dėl kurių neapdairumo šiandien susidariusios problemos gresia Lietuvos ežerams. Svarbiausios iš tų neapdairumo priežasčių yra: 1) tiesioginis ežerų nuleidimas, sausinant jų aplinką, 2) ežerų, kuriuos maitina požeminiai vandenys, mitybos pablogėjimas, sausinant jų aplinką, 3) žemės ūkio chemizavimas, 4) statybos ežerų pakrantėse, 5) menkas rūpinamasis ežerais, esančiais didesnių gyvenviečių ir miestų teritorijose.

Dar neseniai, sudarant melioruotinių plotų projektus, būdavo planuojama pažeminti tuose plotuose esančių ežerų vandens lygį. Nors dabar panašūs projektai yra draudžiami ir ežerų vandens lygis daugiau nebežeminamas, tačiau šiuo metu dar yra keliasdešimt ežerų su pažemintu vandens lygiu. Atliekant sausinimo darbus, dažnai neatsižvelgiama į sausinamoje teritorijoje esančius ežerus, į jų mitybos charakterį. Panašiai atsitiko su Švento ežeru Zarasų rajone. Šis ežeras neturi nei intakų, nei iš-

tako, t.y. jis priklauso ežerų grupei, kuriuos maitina požeminis nuotėkis. Prieš 5-7 metus buvo nusiausintos pelkės, esančios netoli minėto ežero, ir nuo to laiko Švento vandens lygis ėmė nuolat žemėti. Šiuo metu jis yra pažemėjęs maždaug dviem metrais. Tokio likimo susilaukusių ežerų Lietuvoje yra nemažai.

Cheminių trąšų ir kitų cheminių medžiagų naudojimas žemės ūkyje pastaraisiais metais labai suintensyvėjo. Nemaža cheminių medžiagų patenka į ežerų vandenį, todėl juose pastebėtas labai paspartėjęs organinių dumblių kaupimasis. Besiformuojant tiems dumbliams, vyksta intensyvi oksidacija, sunaudojant daug deguonies. Dėl šių procesų beveik visuose Lietuvos ežeruose sumažėjo deguonis. Ypač deguonies trūkumas pastebimas žiemos metu. Ežerų, kuriuose žiemos mėnesiais dūsta žuvis, skaičius kasmet didėja.

Per pastaruosius dvidešimt metų pastebimas statybų suintensyvėjimas ežerų pakrantėse. Beveik prie kiekvieno didesnio ežero galima užtikti karvidę, kiaulidę, paukštį ar kitą kokį nors gamybinį pastatą bei jų grupes. Šalia paprasto estetinio vaizdo gadinimo, šitokie gamybiniai pastatai visuomet teršia ežerų vandenį (srutos ir kiti organiniai ir cheminiai junginiai patenka tiesiai į vandenį). Neretai ežerų pakrantės tokiose vietose yra taip užterštos, kad netinka jokiame vartojimui.

Per kelerius paskutiniuosius metus labai suintensyvėjo įvairių poilsio vietų statyba prie ežerų. Pagrindinė tų statybų dalis neturi tinkamai sutvarkytos kanalizacijos ir diena po dienos intensyvina biologinį ežerų užteršimą.

Prie ežerų ir jų pakrančių užteršimo prisideda ir poilsiautojai, kurie sekmadieniais ir šventadieniais suplaukia į poilsio vietas. Sunku būtų rasti paežerę, kurioje nesivoliotų konservų dėžutės, buteliai, stiklainiai, šukės ir popieriai. Didelė dalis poilsiautojų nesilaiko ir transporto taisyklių, teršia ežerus, upes ir jų aplinką naftos produktais.

Daug miestų ir miestelių yra išsistatę ežerų pakrantėse arba netoli jų. Atrodytų,

kad tokie ežerai turėtų būti kuo kruopščiau prižiūrimi ir sutvarkyti, mažiausiai užteršti. Tačiau yra kaip tik atvirkščiai. Į daugelį tokių ežerų nukreipti kanalizacijos vamzdžiai ir teka nešvarūs paviršiniai vandenys. Kai iškyla rimtesnė ežerų apsaugos problema, labai dažnai į ją numojama ranka — "Tai ne pirmos svarbos reikalas, tam nėra lėšų".

Ežerų menkėjimui, jų teršimui ir kitoms vandens problemoms pataisyti straipsnio autorius siūlo eilę patarimų, tačiau, kol į problemas bus žiūrima, kaip į antraeilius o ne "pirmos svarbos reikalus", Lietuvos ežerams tebegresia rimtas pavojus.

VYSK. M. VALANČIAUS PĖDOMIS

Jau ne kartą spaudoje buvo pastebėtos užuominos, kad Lietuvoje daugėja girtuoklių ir plinta alkoholizmas, su kuriuo kovojama įvairiais būdais. Kitokioms kovos priemonėms neatnešant reikiamų vaisių, kai kurie išradingi pareigūnai, matyt, prisimena, kaip kadaise vysk. M. Valančius su girtuokliais kovodavo, įsteigdamas blaivininkų draugijas. Štai gamyklos SKB viršininkas N. neseniai išleido įsakymą, įpareigojantį kadro skyriaus vedėją ir gamybinių skyrių vedėjus skatinti SKB darbuotojus burtis į blaivininkų draugiją. Šitie blaivininkai ne tik patys negers, bet visomis išgalėmis stengsis paveikti draugus ir bendradarbius, kad nevartotų alkoholinių gėrimų, stengsis savo vietovėje užkirsti kelią į girtuoklystę.

"Literatūra ir menas" Nr. 6, 1974

GRAŽIAUSIAI IŠLEISTOS KNYGOS

Geriausiai meniškai apipavidalintos 1973-jų metų knygos buvo apdovanotos premijomis — jų dailininkai, techniniai redaktoriai ir spaustuvės bei leidyklos gavo specialius diplomus už 25 gražiausius 1973-jų metų leidinius. Knygų tarpe buvo S. Neries "Negesk, žiburėli", J. Marcinkevičiaus "Šešios poemos", elementorius "Vyturėlis", eilė propagandinių leidinių, kaip "Tarybų Lietuvos ekonomika ir kultūra", "Partijos istorijos institutas prie Lietuvos KP CK" ir kt.

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J. / Patarėjas — PROF. PETRAS JONIKAS

KAI KURIE NETIKSLIAI VARTOJAMI IVARDŽIAI IR PRIEVEIKSMIAI

Kai kurie, skaitydami šį kalbos skyrių, kartais labai nustebę klausia: "Dėl ko šis žodis ar posakis yra neteiktinas, nevartotinas? Juk jis taip visų įprastas, vartojamas, tad dėl ko dabar staiga jis pasidarė negeras?" Toks nustebimas yra visai suprantamas, nes dažniausiai mes čia minime tik tokius žodžius ar posakius, kurie labai mūsų kasdieninėje kalboje išigalėję, kuriuos vartoja gal net 90% visų mūsų tautiečių; bet vis dėlto tie žodžiai ar posakiai mūsų kalbai yra neteiktini, svetimi, tik vėliau į lietuvių kalbą įsibrovę, atėję iš kitų kalbų. Kai kurias tokias aiškias svetimybės vadiname barbarizmais; jie gali būti lengvai atpažįstami. Daugelio tokių lengvai atpažįstamų barbarizmų jau mes esame nusikratę, pakeitę juos, bent mūsų rašomojoje kalboje, savais lietuviškais žodžiais. Blogiau yra su tais žodžiais ar posakiais, kurie yra lietuviški, tik mūsų įprasti vartoti ne ta prasme, kuria jau nuo seno mūsų liaudis juos vartojo. Pamažu mūsų kasdieninėje vartosenoje jie yra praradę savo semantinį tikslumą. Eiliniam žmogui dažnai yra sunku suvokti, kur čia yra tas netikslumas. Čia mums padeda šios rūšies specialistai — kalbininkai. Žinoma, kartais gali suklysti ir kalbininkai, o kartais jiems nusibosta kovoti ir nusileidžia "liaudžiai", ką galima matyti ir "Dabartinės lietuvių kalbos žodyno" II laidoje. Vis dėlto tai yra reti reiškini-

niai, tik išimtys. Jeigu mes daugiau dėmesio kreiptume į kalbininkų patarimus bei nurodymus, tai mūsų kalba labai pagerėtų ir priartėtų prie tos lietuvių kalbos, kurią esame paveldėję iš kaimuose gyvenusios mūsų liaudies, dar nesugadintos svetimų kalbų.

Ivardžių vartojimo klaidos

ANOKI, JOKI, KITOKI, VISOKI — *anokie, jokie, kitokie, visokie*. Įvardžiai *anoks, joks, kitoks, visoks* daugiskaitos vardininke turi galūnę *-ie*. Su trumpuoju galūniniu balsiu *-i* šie įvardžiai vartojami tik kai kuriose tarmėse. Žinoma, jų pasitaiko ir grožinėje literatūroje, kur prireikus juos galima vartoti, bet bendrinėje kalboje tevertotinos daugiskaitos vardininko formos su galūne *-ie*.

KAS TAI, KIENO TAI, KOKS TAI — *kažkas, kažkieno, kažkoks*. Šitie įvardžiai su priedu "tai" yra panašių rusiškų išsireiškimų pamėgdžiojimas. Pvz.: *Kas tai* (= *kažkas*) *atėjo*. *Kieno tai* (= *kažkieno*) *čia būta*. *Pas mus buvo atėjęs koks tai* (= *kažkoks*) *žmogus*. Žinoma, kai tas "tai" yra atskiras įvardis, o ne tik tam tikras "priedas", einąs tuoj po to žodžio, tai jo vartosena po įvardžių *kas, kieno, koks* yra visiškai taisyklinga, pvz.: *Kas tai padarė? Pasakyk man, kieno tai vaikas*. Ar jūs galite įsivaizduoti, *koks tai darbas?*

NE KURIS — *kai kuris, kuris-ne-kuris, tam tikras*. Pvz.: *Ne kurie* (= *kai kurie, kurie-*

-ne-kurie) medžiai jau pradeda sprogti. Ne kuriomis (=kai kuriomis, tam tikromis) die-nomis jam užaina priepuoliai.

TŪLAS reiškia dažnas, ne vienas, daug kas, bet jis yra dažnai klaidingai vartojamas įvardžių kažkoks arba vienas reikšme. Pvz.: Man šių žinių pranešė tūlas (=kažkoks, vienas) pilietis. Neseniai valdybos pirmininkui prisistatė tūlas (=kažkoks) ti-pelis, pasivadinęs revizorium. Bet įvardis tūlas visiškai tinka tokiame sakinyje: Tūlas (t.y. dažnas, ne vienas, daug kas) gali paklausti, iš kur čia priviso tiek daug svetimų-tačių.

Prieveiksmių vartojimo klaidos

Pavarčius mūsų spaudą, matyti, kad daug kam neaišku, kaip reikia rašyti aukščiausiojo laipsniorieveiksnius: *anksčiausia* ar *anksčiausiai*, *daugiausia* ar *daugiausiai*, *labiausia* ar *labiausiai*, *pirmiausia* ar *pirmiausiai* ir t.t. Taisyklė čia yra labai aiški ir paprasta. Reikia žiūrėti nelyginamojo laipsnio. Jeigu nelyginamojo laipsniorieveiksmai turi galūnę -ai ar -i, tai aukščiausiam laipsnyje bus -iai, pvz.: *aukštai aukščiausiai*, *anksti — anksčiausiai*, *dažnai — dažniausiai*, *labai — labiausiai*, *toliausiai*. Jeigu nelyginamajame laipsnyje yra kitokia galūnė, tai aukščiausiam laipsnyje bus galūnė -ia, pvz. *daug — daugiausia*, *pirma — pirmiausia*.

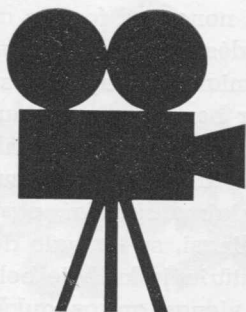
Galima sakyti, kad bendrinėje kalboje ir tevertotini tik šie du aukščiausiojo laipsniorieveiksmai su galūne -ia (*daugiausia* ir *pirmiausia*). Neseniai Lietuvoje išleistoje didžiojoje lietuvių kalbos gramatikoje rašoma, kad kai kurie vartojo ir dar tebevartoja daugiau aukščiausiojo laipsniorieveiks-mių su galūne -ia, pvz.: *arčiausia*, *paskiausia*, *toliausia*. Šiųrieveiksmių nelyginamasis laipsnis turi galūnę -i (*arti*, *paskui*, *tol*). Bet toliau šioje gramatikoje taip rašoma: "Vis dėlto reikia pasakyti, kad bent raštų kalboje tokio tipo aukščiausiojo laips-niorieveiksmių ne daugėja, o tolydžio mažėja. Matyti, čia daugiausia lemia nusi-žiūrėjimas į tuos aukščiausiojo laipsniorieveiksnius, kurie baigiasi -iai, taip pat

toji aplinkybė, kad nenorima formos atžvil-giu suplakti bevardės giminės būdvardžių irrieveiksmių. Remiantis raštų kalbos var-tosenos dažnumu ir bendrais aukščiausiojo laipsniorieveiksmių raidos polinkiais, šiandien norminiais laikytini aukščiausiojo laipsniorieveiksmai: *arčiausiai*, *paskiausiai*, *toliausiai*. Vadinasi, su -ia gale dabartinėje lietuvių literatūrinėje kalboje belieka, galima sakyti, tik vienas antras aukščiau-siojo laipsniorieveiksmais: *daugiausia*, *pirmiausia*, *pirmučiausia*. Bet ir jų vartoseną, ypač šnekamojoje kalboje, nebėra stabili: pasakoma ir *daugiausiai*, *pirmiausiai*. Ne-retai tie durieveiksmai taip ir parašomi, tik toks parašymas netoleruojamas nei mo-kyklose, nei redakcijose — jis laikomas klaidingu. Vadinasi, einama į visišką aukščiausiojo laipsniorieveiksmių formos su-vienodinimą. Pačiai kalbos praktikai tai yra labai patogu" (Lietuvių kalbos gramatika, II tomas, Vilnius, 1971, 488-489 psl.).

DVASINIAI — *dvasiškai*. Iš būdvardžių su priesaga -inis nelinkstama sudarinėtirieveiksmių, todėl reikia taisyti: *asmeni-niai* (=asmeniškai), *eksperimentiniai* (=eksperimentiškai) *esminiai* (=iš esmės), *juridiniai* (=juridiškai), *komandiniai* (=ko-mandomis), *moraliniai* (=moraliai). Pvz.: Aš jį pasveikinau *asmeniniai* (=asmeniškai). Tą tiesą galima įrodyti *eksperimentiniai* (=eksperimentiškai, eksperimentais). *Esminiai* (=iš esmės)tie du dalykai yra panašūs. *Ju-ridiniai* (=juridiškai) į šį klausimą žvelgiant, reikia padaryti visai kitokią išvadą. Mūsų sportininkai, pavieniai žaisdami, pralaimė-jo, bet komandiniai (=žaisdami komando-mis) laimėjo. Jis *moraliniai* (=moraliai) yra labai žemai nusmukęs.

GALIMAI — *kiek galima*, *kiek galint*. Pvz.: Ateik *galimai* (=kiek galima) greičiau. Parink man *galimai* (=kiek galima) gražes-nį kambarį.

YPATINGAI reikia skirti nuo ypač. Ypa-tingai reiškia "nepaprastai, subtiliai", o ypač — "visų pirma, pirmiausia, labiau-siai". Pvz.: Jis ypatingai gražiai padainavo kelias daineles. Aš labai mėgstu uogas, ypač žemuoges.

filmai

THE EXORCIST

Šis filmas sukėlė ypatingą susidomėjimą. Nežiūrint bilietų kainos (Čikagoje 4 dol.), žmonės eilėmis stovi prie įėjimo. To pasiekta ypač gerai suorganizuota reklama, bet taip pat ir neeiliniu pastatymu, patraukusiu Oscarų skyrėjų dėmesį. Filmą tęsiasi dvi valandas, susuktas pagal to paties pavadinimo romaną, parašytą William P. Blatty. Autorius organizavo ir šio filmo pastatymą. Vaizduojama motina ir dukra Washingtone — Georgetowne. Laimingą jūdvių gyvenimą drumsčia ypatingas dukters pasikeitimas. Atliekami įvairūs mediciniški ir psichologiški tyrimai su gausiais galvos peršvietimais rentgeno spinduliais, bet tai nieko nepadeda ir ligos priežasties neišaiškina. Nors motina, su vyru atsiskyrusi aktorė, yra agnostikė, bet pradeda įsitikinti, kad dukტė velnio apsėsta, ypač kai ima šokinėti lova, lakstyti kambaryje baldai, o mergaitė klykti klaidiu balsu.

Pakviečiami du kunigai jėzuitai, kurie egzorcizmais nugali velnią, bet abudu miršta: vienas širdies smūgiu, o kitas velnio išmetamas iš antro aukšto pro langą ir užmušamas.

Filmas yra kontroversinis, bet sakoma, kad to kaip tik norėjęs jo režisierius William Friedkin, pernai laimėjęs Oscarą už "The French Connection" pastatymą. Filme yra ir gerų, ir blogų pusių. Tarp blogųjų jame gausu keiksmų, piktžodžiavimų, labai šlykščių scenų. Bet, antra vertus, tuo parodomi velnio darbai, ir tos neigiamybės ne propaguojamos, o rodomos atstumiančiai. Dabar madoje polinkis į okultizmą ir net velnio garbinimą, todėl gal tai paaiškina ir didelį susidomėjimą šiuo filmu.

Filmo aktoriai labai stiprūs. Motiną vaidinanti Ellen Burstyn yra dabar viena geriausių JAV aktorių. Jos dukters labai sunkų vaidmenį atlieka Linda Blair, nors velnio balsui parodyti

čia ją pavaduoja nematoma ir filme neminama Mercedes McCambridge. Kunigo Karras vaidmenį ryškiai atlieka Jason Miller. Geri ir kiti aktoriai. Ypatinga filmo stiprybė — garsas ir kiti pastatymo efektai. Atrodo, kad šiam tikslui negailėta lėšų. Filmui išleista apie 14 milijonų dolerių. Net vienai neesminei scenai filmuoti buvo nuvykta į Iraką, kur vykdomi archeologiniai kasinėjimai.

Kai kurie kritikai šį filmą vadina specialiu efektų triumfu ir jį įvertina keturiomis žvaigždutėmis. Scenarijaus idėja yra imta iš 1949 m. St. Louis ligoninėje daryto egzorcizmo, kuris tęsėsi net tris mėnesius, gelbstint 14 m. berniuką.

Silpnų nervų ir širdžių žmonėms būtų geriau neiti šio filmo žiūrėti, bet pajėgesniems jis paliks stiprų įspūdį. Žiūrovai stebėsis sumania režisūra, galingais ekrano efektais, puikia vaidyba, bet bodėsis daugeliu nevalyvių žodžių ir šlykščių scenų. Be abejo, filmas tik suaugusiems ir tai ne visiems.

PAPILLON

Ispūdingas filmas, vaizduojas pasmerktuosius į prancūzų baudžiamąją koloniją — Velnio salą, kur kaliniai laikomi baisaus griežtumo režime, prie sunkių darbų, išbadėję ir apiplėšę. Už bandymus pabėgti badu marinami vienuotėje. Bėgliai patenka į besipinigaujančiųjų pinkles ir nubloškiami pas raupsuotuosius. Neįtikėtina, kad vienas bėglys vaizduojamas išduotas vienuolyno viršininkės. Vis dėlto viename pavyksta pabėgti. Jis patenka pas pusplikius puslaukinius. Ant palmių riešutų keltos išplaukia į laisvę.

Filme daug giliai mintin iširėžiančių nuotykių, stipri Steve McQueen ir Dustin Hoffman vaidyba.

DAY FOR NIGHT

Filmų recenzentai šį filmą labai vertina, skirdami jam net keturias žvaigžduotes, o kai kurie jį laiko geriausiu 1973 metų filmu. Čia sėkmingai pasidarbavo prancūzų filmų režisierius Francois Truffaut, anksčiau tebuves filmų kritikas. Tik 1958 m. jis pastatė trumpą filmą "Les Mistons", o paskui visiškai išitraukė iš filmų pramonę.

Šiame filme vaizduojama, kaip aktoriai, nuvykę į prancūzų Rivierą, Nica, kuria naują filmą: "Susitik Pamela". Tai būtų filmas apie jauną moterį, pamilusią savo sužieduotinio tėvą. Filme "Day for Night" yra atskleidžiamas aktorių užkulisinis gyvenimas: jų lengvabūdiškas elgesys kambariuose, įtampa stovint prieš kamerą, tarpusavio meilės bei intrigos, režisieriaus rūpesčiai. Žodžiu — tai filmas apie filmo kūrimą. Retai užtinkama tema, bet ekrane perteikta įtikinančiai. Filmas spalvotas, prancūzų kalba, su angliškais užrašais. Žiūrovas čia su pažindinamas ir su filmų technika: lietaus ir sniego sudarymu, garsiniu efektu kūrimu, gyvulių panaudojimu.

Filme veikia ir filmavimo fotografai bei kitas technikinis personalas. Fotografai, panaudodami filtrą, dienos metu filmuoja nakties vyksmus, dėl to ir filmo pavadinimas "Day for Night". Bet labiausiai filme atskleidžiamas žmogiškasis aktorių gyvenimas su visais jų silpnumais. Daug neiškrypstama iš vėžių, bet vis dėlto keletas scenų sukelia moralinių priekaištų, dėl to filmas tik suaugusiems.

LOVE AND PAIN AND THE WHOLE DAMN THING

Humoro ir romantikos mišinys iš turistų gyvenimo Ispanijoje. Jaunas vyras, kurį puikiai vaidina T. Bottoms, su grupe dviratinių ekskursuodamas pavargsta ir sėda į turistinį autobusą. Čia susipažįsta su kita ekskursotoja (Maggie Smith), jau kiek vyresnio amžiaus moterimi. Tarp jų dviejų išsivysto romansiukas. Gana atspari turistė pesimizmo priepuolyje nemažai prisigurkšnoja ir suklumpa santykiuose su naujuoju pažistamu. Toliau juodu nutaria tęsti kelionę drauge išnuomotu automobiliu. Merginai nelaimingai nukritus nuo skardžio, ją gelbėdamas nusineša raitelis, turtingos pilies savininkas. Beglobodamas jis pradeda ją atakuoti, bet ji atsilaiko ir ištrūksta iš rūmų. Jos bendrakeleivis labai pergyvena dėl to jos susimaišymo su pilies didiku, bet vis tiek ją myli. Iš čia ir pavadinimas — meilė ir kančia.

Pagaliau jis įtikina merginą susituokti, nors ji serga nepagydoma liga. Juodu nusprendžia savo gyvenimą sujungti ir džiaugtis, kol laikas leis.

Vaidyba nuoširdi, režisierius stengiasi įnešti daugiau juoką sukeliančių scenų, bet dėl poros sugestyvių vaizdų filmas tik suaugusiems.

THE LEGEND OF HELL HOUSE

Fantastinis filmas apie vaiduoklių pilį. Išvaikyti tų vaiduoklių nuvyksta daktaras su žmona, vienas vyras ir mergina. Jie visi ryžtingi, tačiau susijaudina, kai pradeda rangytis antklodės, vartytis indai ant stalo, kristi visokie daiktai. Jie randa numirėlio palaikus, kuriuos palaidoja, bet tai nepakeičia padėties. Nematomi vaiduokliai blaško daiktus, kaukia įvairiais garsais, intymiai lenda prie merginos, puola ją draskančios katės pavidalu, kol griūvanti statula ją užmuša. Žūsta ir daktaras, nors elektroniniais įtaisais jam pavyksta didžiąją pilies dalį apvalyti nuo paslaptingų jėgų. Filmas yra slėgiantis, nors publikai aišku, kad čia tik vaidinimas ir kai kurias tragiškas vietas ekrane jį palydi juoku. Aplamai, filmas poilsui ir išsiblaškimui sunkokas, o meniškos vertės jame nedaug.

FRENCH CONSPIRACY

Tai filmas apie kairiųjų Maroko maištininkų vado Ben Barko nužudymą. Tai įvyko 1965 m. Nusikaltimas niekad nebuvo galutinai išaiškintas, bet filmas, pagal Prancūzijoje pasklidusius gandus, kaltina Prancūzijos ir Maroko valdžios žmones, amerikiečių CIA ir prancūzų po grindį. Filme yra daugiau simpatijų kairiesiems, ypač jų vadui, kuris, suprantama, laikomas laisvės kovotoju. Filmas spalvotas, susuktas pagal prancūzų rašytojo Jorge Semprun scenarijų.

Filmo fabula: Darien (J.L. Trintignant) sugaunamas policijos. Jam gresia didelė bausmė, tačiau policija jo kaltę prižada užmiršti, jeigu jis su ja bendradarbiaus. Advokato patariamais, jis sutinka. Jis pakviečia savo artimą draugą, vadovaujantį kairiųjų žmogui, Sadiel (G.M. Volonte) į Paryžių televizijos programai. Darien žmona (Jean Seberg) protestuoja prieš vyro isimaišymą į tą samokslą, bet Darien silpnas, be to, bendradarbiavimas su policija jam padėjo įsteigti savą leidyklą. Sadiel perspėjamas apie pavojų vykti į Paryžių, bet jis taip pasiilgęs savųjų, kad pasako: "Aš daryčiau nuolaidų ir pačiam velniui, kad tik galėčiau pabūti

tarp savųjų žmonių". Nuvyksta į Paryžių ir ten pagrobiamas. Darien stengiasi draugą išgelbėti. Jis gailisi savo išdavimo, įkalba į juostelę tikrus faktus ir paduoda amerikiečių korespondentui, kad paskelbtų pasauliui. Bet pasirodo, kad tas korespondentas buvęs CIA agentas... Sadiel slapta nužudomas, taip pat nušaunamas ir Dairen, nurodant, kad jis nusižudė. Sunaikinus paskutinį liudininką, byla baigta.

Filmas savo ideologija maištingas, tačiau pastatymas neblogas. Suaugusiems ir brandesniam jaunimui filmas yra priimtinas. Filmo kalba — prancūzų, tik užrašai angliški.

SUPERDAD

Filmas iš šių dienų gyvenimo. Gal ne tiek intriguojantis savo aktoriais, kiek turiniu. Vaizduojama žaismingo jaunimo grupė, mėgstanti lengvai pasiausti pajūryje ir namuose. Ekrane ypač išryškėja viena mergaitė, kurios tėvai susirūpinę jos draugystėmis. Tėvas bando visokius metodus. Kartais jis griežtokas, kartais maišosi drauge su jaunimu, išsiveldamas net į juokingas situacijas.

Duktė pajunta pirmąją meilę. Ją pamyla kaimynystėje gyvenęs berniukas, bet reikalai susikomplicuoja, kai ji išvyksta mokytis. Čia atsiranda nauja pažintis, nauja artima draugystė, ir mergaitė atvyksta į namus, jau kito lydimas ir nuliūdindama pirmąjį. Tačiau ir čia viskas nesibaigia. Mergaitė prisideda prie hipių, kurių demonstracijas perduoda televizija. Tėvai pamato ir savo dukterį, ten aktyviai besireiškiančią. Paskui tėvams ji net pasisako susižiedavusi su hipiu, kuris vietoj žiedo jai atsiuntęs savo pieštą paveikslą. Tėvas ryžtasi veikti. Vyksta į hipių būstinę. Atranda ir tą gauruotą dukters sužieduotini. Šis apsieja tėva dažais, o tėvas jį įverčia į vonią. Sutraiškomas ir tas sužiedotuvių paveikslas. Duktė grįžta pas tėvus ir išteka už pirmojo. Taigi viskas baigiasi laimingai.

Filmas gana švarus. Parodomas kiek maištingas jaunimas, bet tas maištingumas daugiau atstumiantis. Filmas gali būti nenuobodus nei jaunimui, nei vyresniesiems.

MAGNUM FORCE

Tai lyg tęsinys filmo "Dirty Harry", kur vaidina tas pats centrinis aktorius Clint Eastwood. Jis filmo pradžioje aiškina, kad "Magnum Force" — tai ypatingai pajėgaus revolverio vardas. Gal vienintelė gera filmo savybė

— intriga, šiaip jau labai daug žudymų, žiaurumų ir plikumų. Filmas yra menko meniško lygio ir dėl rodomų žiaurumų atstumiantis.

THE STONE KILLER

Columbia bendrovės filmas, susuktas pagal John Gardner romaną "A Complete State of Death". Tai kriminalinis filmas, vaizduojas Mafijos gangsterių tarpusavę kovą ir policijos pastangas juos sukontroliuoti. Sumanaus, apskraus, drąsaus policijos detektyvo vaidmenį atlieka Charles Bronson. Policija čia vis dėlto vaizduojama kaip teigiama institucija, kovojanti su nusikaltėliais, nors apstu žudymų ir policijos kulkomis. Martin Balsam yra Sicilijos Mafijos vadas, noris atkeršyti už siciliečių Mafijos vadų išžudymą prieš 40 metų, paimant visą Mafijos kontrolę JAV Niujorko žmonėms. Įvedama ir Vietnamo veteranų grupė, maištaujanti minia. Filmas yra kriminalinis, meniško elemento jame mažai. Visokie žudymai palieka slegiantį išpūdį. Filmas tik suaugusiems.

DAR APIE "BILLY JACK"

Šių metų sausio mėn. numeryje buvo recenzuotas filmas "Billy Jack". Neseniai dr. R. Sidrys atsiuntė redakcijai laišką, kuriame tarp kitko taip rašo: "Filmas prasideda nuo to, kad grįžta namo prieš tai pabėgusi jauna mergaitė. Kai tėvas paklausia apie jos nėštumą, ji atšaukia turėjusi santykių su tiek daug vyrų, kad net nežinanti, ar jos kūdikis bus baltas, ar juodas, ar indėnas. Tėvas jai duoda antausį, ir ji vėl pabėga iš namų. Pagal toliau vystomą filmo logiką atrodo, kad mergaitė yra pagarbos verta, o tėvas niekšas. Mergina pabėga į "Laisvės mokyklą". Kas toje mokykloje mokoma, filmas daug neatskleidžia, tik sužinome, kad mokykla yra visokeriopai persekiojama buržuju, jos mokiniai turi teisę nešioti ilgus plaukus, su piktu sarkazmu išjuokiami tie, kurie gerbia Amerikos vėliavą ir himną. Man atrodo, kad "Billy Jack" yra grynai propagandinis filmas, purvais drabstas Ameriką ir propaguojąs seksualinį palaidumą. Filmą pagamino "National Students' Association" — tai organizacija, kuri neslepia savo marksistinės ideologijos".

Nors ne su visomis dr. R. Sidrio pareiktomis mintimis sutinkame, ir tam turime pagrindo, bet esame jam labai dėkingi už dėmesį ir naudingus papildymus.

Juozas Prunskis

"LAIŠKU LIETUVIAMS" KONKURSAS

Šių metų straipsnio konkurso tema yra laisva, tik rašinys turi tikt "Seimos" ar "Jaunimo" skyriui. Tad reikia rašyti koku nors šeimos ar jaunimo klausimu. Galima rašyti ir beletristine forma. Konkursas baigiasi šių metų gruodžio mėn. 31 d. Už geriausius rašinius bus skiriamos penkios premijos: I — 150 dol. (mecenatės — Jolita ir Vida Kriaučeliūnaitės), II — 100 dol. (mecenatė — Birutė Lieponytė), III — 75 dol. (mecenatas — Vincas Kuliešius), IV — 50 dol. (mecenatė — Stefanija Rudokienė), V — 25 dol. (mecenatė — Ona Kuliešienė).

Laimėtojams premijos bus įteiktos "Laiškų Lietuviams" 25 metų sukaktuvinio banketo metu 1975 m. vasario mėn. 23 d. Jaunimo Centre.

"LAIŠKU LIETUVIAMS" PLATINIMO VAJUS — KONKURSAS

Šių jubiliejinių metų proga skelbiame ir antrą konkursą — platinimo vajų. Bus premijuojamas kiekvienas platintojas, suradęs bent 10 naujų skaitytojų, užsimokėjusių metinę prenumeratą. Platinimo premija — 50% prenumeratos mokesčio. Tai reiškia, jei kuris platintojas suras 10 skaitytojų, gaus 25 dol., už 20 skaitytojų — 50 dol. ir t.t.

Konkursas baigiasi šių metų gruodžio 31 d. Surastų naujų skaitytojų adresus su 5 dol. prenumeratos mokesčiu galima tuoj siųsti redakcijai (ne administracijai), pažymint, kad platintojas dalyvauja konkurse. Taip pat platintojas turi atsiųsti ir savo adresą.

ATSIUSTA PAMINĖTI

Danguolė Sadūnaitė. PAKELIUI Į EMMAUS. Eilėraščiai. Viršelis ir aplankas — Sesers O. Mikailaitės. Išleido Nek. Pr. Šv. Marijos Sėsers Kongregacija 1974 m. 96 psl., kaina 2.50 dol. Galima gauti pas leidėjus, Putnam, Conn. 06260.

Ona Mikailaitė. PUPUČIO PASAULIUKAS. Pasakos ir iliustracijos — pačios autorės. Įdomi knyga mažiesiems. Išleido Nek. Pr. Šv. Marijos Sėsers Kongregacija 1974 m. Didelis formatas, daug iliustracijų, 142 psl., kaina 4.50 dol.

Petras Jonikas. KETURI KAZIMIERO BŪGOS LAIŠKAI. ŽEMAITĖ IR BENDRINĖ KALBA. LIETUVOS STUDENTU PAVARDĖS XV-XVIII AMŽ. EUROPOS UNIVERSITETUOSE. Lituanistikos Instituto leidiniai 1973 m.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI, 1974 m., nr. 3. K. Donelaičio Lituanistinės mokyklos mokinių laikraštėlis.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Marija Eivaitė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Algimantas Kezys, S.J., Nijolė Užubalienė. Administracija: Petras Kleinas, S.J., ir Aleksandra Likanderienė. Viršelis — Algirdo Kurausko / fotografija — Algirdo Grigaičio. Skyrių vinjetės — Jūratės Eidukaitės. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60636. Telefonas — 737-8400. Spaustuvė — Immaculata Press, Putnam, Conn. 06260. Metinė prenumerata — 5 dol., atskiras numeris — 50 c.